

Літературно-культурний журнал українських письменників Румунії

Наше слово

Місячник Союзу українців Румунії. XXIV рік видання. № 237, березень, 2014

*«І мене в сім'ї великій,
в сім'ї вольній, новій,
не забудьте пом'янути
незлим тихим словом...»*

*Тарас ШЕВЧЕНКО
(1814-2014)*

*І чужому навчайтесь,
Щ свого не цурайтесь...*

Т. Шевченка

Наш голос

NAȘ HOLOS
ISSN 1220-6296

Головний редактор - Ірина Мойсей
Редактори: Іван Ребошапка
Михайло Трайста

Редколегія:

Іван Арделян, Іван Кідешук,
Іван Ковач, Микола Корнищан
Микола Корсюк, Михайло Михайлюк,
Юрій Павліш, Віргілій Ріцько

Адреса редакції:

Раду Попеску, 15, Сектор 1, Бухарест;
Телефони: 021/222.07.29; 021/222.07.37
Телефони/Факси: 021/222.07.37; 021/222.07.55;
E-mail: redactia.nasholos@gmail.com

Друкарня «S.C. SMART ORGANIZATION S.R.L.»,
Бухарест, Румунія
Redacția:
Str. Radu Popescu, Nr. 15, Sector 1,
București România

Застереження:

- За достовірність фактів, цитат, власних імен та інших відомостей відповідають автори підписаних матеріалів.
- Редакція може не поділяти точки зору авторів.
- Надіслані до редакції матеріали не рецензуються і не повертаються.
- Редакція залишає за собою право скорочувати і редагувати надіслані матеріали, не порушуючи їхнього основного змісту.

Читайте в номері:

До 200-річчя від дня народження
Тараса Шевченка:

- ❖ *Сторінки 120-річної румунської шевченкіани*
- ❖ *Митці-громадяни*
- ❖ *Поет, громадянин, пророк*
- ❖ *Тарас Григорович Шевченко – геній українського народу та символ незалежної України*
- ❖ *Як вперше була проспівана пісня «Рева та стогне Дніпр Широкий»*
- ❖ *Шевченківський літературно-мистецький вечір в Бухаресті*
- ❖ *Шевченкознавство збагачується виданням книги «Тарас Шевченко – апостол українського народу»*
- ❖ *«Літа тії молодії марне пронеслись...»*
- ❖ *Шевченко – художник*
- ❖ *Музеї Тараса Шевченка*
- ❖ *Смерть Тараса Шевченка (уривки з поеми)*
- ❖ *«Даруй мені вершину гір, ще не довершений мій світе»*
- ❖ *Павло Шовкалюк (1940-2014)*
- ❖ *Легенди:
І у золота сльози ллються
Демон солотвинського солерудника*
- ❖ *Дитячі сторінки*
- ❖ *Сторінки гумору*

2014 – РІК ТАРАСА ШЕВЧЕНКА

Іван РЕБОШАПКА

СТОРІНКИ 120-РІЧНОЇ РУМУНСЬКОЇ ШЕВЧЕНКІАНИ

I. Вступні зауваження

У порівнянні з іншими, румунська шевченкіана є і молодшою, і не настільки багатогою, але все ж таки цікавою і важливою своїми здобутками.

В інших країнах Європи ім'я Тараса Шевченка стало відомим набагато раніше, ніж в Румунії, ще за його життя, наприклад, у Польщі – наприкінці 30-х – на початку 40-х років, після виходу першого видання його «Кобзаря» (1840 р.), серед польської еміграції в Парижі, у Німеччині – 1843 р., у Хорватії – 1844 р., у Франції – 1847 р., у Чехії – 1848 р., у Словенії – 1850 р., а після його смерті, але раніше ніж в Румунії, 1863 р. – у Сербії, 1868 р. в Англії, 1873 р. в Італії, 1875 р. в Угорщині і т.д. У Румунії ім'я Тараса Шевченка вперше стало відомим 1886 р., коли в ж. «Contemporanul» (№ 1) було передруковано в перекладі на румунську мову статтю про Шевченка з французької газети «Le Temps» (за 17 квітня), стаття, яка у свою чергу, була перекладом статті В.Р.Морфіля, надрукованої в англійському журналі «Macmillan's Magazine».

Ознайомлення читачів з творчістю Шевченка в ряді країн Європи теж почалося раніше, ніж в Румунії. У слов'янських країнах, наприклад, відсутність мовного бар'єру сприяло доступу до шевченківської творчості на українській мові. Незважаючи на це (чим могла користуватися лише інтелектуальна еліта тощо), невдовзі після смерті Шевченка почали появлятися переклади з його творчості, у Польщі, наприклад, 1860 р., у Болгарії – 1863 р., у Сербії – 1868 р., у Чехії – 1871 р., в Італії – 1888 р. і т.д.

Перше і, як на той час, ґрунтовне ознайомлення румунів з поетом національного поета України Тараса Шевченка припадає на 1894 рік, коли і зароджується румунська шевченкіана, основоположником якої є румунський критик К.Доброджану-Геря, який того року надрукував у публікації «Almanahul social-democrat pe anul 1894» статтю «Taras Șevcenko», в якій уперше в

європейській літературі окреслив геніальну самотність українського поета, що викликало зацікавлення нею й її передрук в деяких європейських країнах. Постать Шевченка Геря доповнив увиразненням інших його громадянсько-мистецьких рис головно в статті «Artiștii cetățeni», у меншій мірі, але важливо, в статті про Джордже Кошбука «Поет селянства», бо своєю пристрасною

Шевченка порівняно з Робертом Бернсом, з яким раніше Геря порівнював його класик болгарської літератури Любен Каравелов, що зазнав вирішальний чи, як відзначають болгарські літературознавці (М.Арнауков, наприклад), «деспотичний вплив» Шевченка.

Твердження К.Доброджану-Геря про мистецьку самотність Шевченка накреслили подальший шлях румунської шевченкіани, деякі його оціночні твердження повторюються у статтях наступних цінителів Шевченка, включно і сучасних.

З часовими сладами у порівнянні з поглядами Геря чи періодичними «підйомами» румунська шевченкіана сьогодні, з ретроспективного огляду, справляє враження більш-менш регулярного зацікавлення Шевченком, який з-поміж усіх українських письменників став перманентною цінністю румунського культурно-літературного контексту. А зацікавлення ним зазнало чимраз помітнішого поширення, як здається на сьогодні.

Своїми інтерпретаційними поглядами румунська шевченкіана розвивалася в тісному зв'язку з розвитком румунського літературознавства.

Так, від її початків з кінця XIX століття і аж до другої світової війни, окрім суттєвих оціночних «вкрапель», окрім принагідного використання творів Шевченка в агітаторських цілях, румунська шевченкіана сприймається сьогодні як благодійна популяризаторська справа.

(Продовження на 4 стор.)

До 200-річчя від дня народження Тараса Шевченка

СТОРИНКИ 120-РІЧНОЇ РУМУНСЬКОЇ ШЕВЧЕНКІАНИ

(Продовження з 3 стор.)

Відмінне захоплення Шевченком в Румунії постає зразу після Другої світової війни, в зовсім інших, дружніх відносинах Румунії з бувшим СРСР, коли про Шевченка починають захоплено писати румунські діячі культури, письменники і ін. в тому дусі, в якому писалося тоді в Союзі. Писані тоді статті ґрунтувалися на російськомовних джерелах, їх не слід називати критичними, а оглядово-імпресіоністичними, в яких дописувачі належно оприлюднювали вражаючий життєвий тернистий шлях поета і суголосну його творчість. Дехто писав навіть аналітичні статті про Шевченка, наводячи приклади її зближення з румунською літературою.

Поважний резонанс у загальнорумунському сприйнятті Шевченка викликали урочистості, пов'язані з 150-річчям його народження, коли появилася повне видання «Кобзаря» у перекладі на румунську мову Віктора Тулбуре, а раніше (1961 р.) повістей Шевченка.

Вирішальну роль у започаткуванні достовірного вивчення Шевченка в Румунії відіграли два фактори: 1) відкриття 1952 р. українського відділення Бухарестського університету (поряд з існуючими з 1948/1949 р. на кафедрі славистики відділень польської, чеської, словацької, болгарської та сербськохорватської мов), на яке почергово було призначено на працю румунських громадян випускників Харківського та Київського університетів, які посприяли утворенню тут потужного україністичного колективу; 2) заснування того ж року Асоціації славистів Румунії, наукові плани якої передбачали вивчення румунсько-слов'янських мовних і культурно-літературних відносин, мови, літератури і культури слов'янських народів. Отож, крім викладання студентам українською мовою української літератури (на основі існуючих тоді історій літератури, дуже корисних томів «Матеріали для вивчення української літератури», пізніше – праць Д.Чижевського, С.Єфремова і ін.), викладачі займалися чимраз поглибленим вивченням українських письменників, насамперед Шевченка, як нині покійна Магдаліна Куцюк, наприклад, зайнялась ним ціложиттєво. Вона же вперше в Румунії ретельно дослідила важливі моменти рецепції Шевченка в Румунії, всі дані цього питання, наводжувані іншими авторами (цитуючи її чи не цитуючи), їй і тільки їй належаться. По-друге, вона сама же пройшла еволютивний шлях сприйняття Шевченка в Румунії – від імпресіоністичної критики до найсучаснішої, інтертекстуальної і ін. Належне слід віддати і нині покійному двомовному поетові, перекладачеві, викладачеві і дослідникові Стеліану Груї, який ще 1972 р. у своїй докторській дисертації заговорив про Шевченка-романтика, якого в бувшому Союзі ще

називали демократом-революціонером.

Відрадним є той факт, що румунську шевченкіану суголосно збагатили й інші викладачі бухарестської славистики, як україніст Дан Хорія Мазілу, полоніст Іон К.Кіцімія, словакіст Корнеліу Барборіке.

Заслуга бухарестського україністичного колективу полягає і в «ініціативі» своїх вихованців адекватно «читати» Шевченка, імена таких літераторів, як Іван Ковач, Микола Корсюк, Михайло Михайлюк, чи мовознавця Івана Робчука, часто появлялись, появляються і зараз у шевченківських матеріалах, друкованих українською мовою, що становить зараз різновид румунської шевченкіани – україномовний. Відрадним є той факт, що до цього різновиду в останній період приєднались випускники румунських вузів, українці за походженням, яким вдається уміло вникати у мистецьку шевченківську суть. З-поміж них слід назвати Івана Кідешука та Євсебія Фрасинюка. Румуномовного поета, перекладача Шевченка на румунську мову Івана Козмея згадано третім, бо з-поміж останніх він найбільше здійснив для поширення творчості Шевченка в Румунії: надрукував кілька видань перекладів з творчості Шевченка, найостанніше це двомовний «Кобзар» (Чернівці, «Букрек», 2011 р.), успішно захистив докторську дисертацію про Шевченка і надрукував її румунською мовою 2007 року.

У Румунії Шевченкові було присвячено кілька симпозіумів, найостанніший з яких це минулорічний з міста Сату Маре, збірник праць якого, приурочений 200-річчю народження Шевченка, появилася 2013 р., коли заходами СУРу появилася у перекладі Корнелія Ірода на румунську мову і монографія П.Зайцева про Т.Шевченка.

Творчість Шевченка в Румунії поширюється шкільною мережею в підручниках з української мови і літератури, починаючи він Букваря для I-го класу і до підручника останнього ліцейського класу. Іменем Тараса Шевченка названо український ліцей міста Сігет, Бухарестську культурну християнську асоціацію українців Румунії, засновану Михайлом Трайстою, погруддя Шевченка існують у чотирьох різних місцях Румунії.

Після Грудневої революції 1989 р. шевченківські святкування в Румунії відбуваються щорічно в багатьох місцевостях країни. Перед кількома роками тому, за участю студентів-україністів Бухарестського, Сучавського та Клузького університетів успішно пройшов у Сучаві Фестиваль читців шевченківського слова. Цей захід варто б поновити, бо він може бути одним з ефективних способів поширення творчості українського національного поета України в Румунії.

(Далі буде).

До 200-річчя від дня народження Тараса Шевченка

Константин ДОБРОДЖАНУ-ГЕРЯ

МИТЦІ-ГРОМАДЯНИ (Уривки)

Багато разів мав я нагоду говорити у моїх статтях про суспільні ідеали у мистецтві, про ідеальну височінь митця, про життя і громадянську діяльність видатного артиста. Мої слова багатьма були сприйняті з великим недовір'ям. Скільки разів не доводилося чути: «Яке діло мають суспільні ідеали з громадянським життям митця? Митці взагалі піклуються тільки своїм мистецтвом, а щодо суспільних ідеалів та їхньої громадянської діяльності вони або цілком байдужі, або поводяться, як всі люди». І так, інтелігентні особи навіть доходили висновків пана Філіппіде, що я беру докази з мого власного міркування, а не з досьогоднішнього досвіду. У цій статті я старанніше заново обговорю питання суспільних ідеалів та громадянського життя видатних митців.

Із самого початку хочу заявити наступне: я ніколи не стверджував настільки абсурдну річ, що вартісний письменник обов'язково повинен бути і видатним громадянином. Стверджуючи таку річ, я б знаходився в очевидному протиріччі з вираженими мною поглядами про вплив суспільного середовища на людину, ото ж і на митця; стверджувати таку річ це означало б, що я вірю у приречення. Відомо й мені, що були, існують і зараз талановиті письменники, яких життя, суспільні ідеали та громадянська діяльність далеко не на висоті їхнього таланту. Але я стверджую те, що геніальні письменники, не талановиті, а які дійсно виражали свою епоху, це ті, що у переважній більшості випадків, не цілком, були не лише великими митцями, але й видатними громадянами, насправді знаходились на ідеальній висоті їхньої епохи.

Стверджуване мною це те, що навіть в геніальності наявна тенденція не лише мистецького піднесення, але й громадянського. Це я спробую довести у даній статті. Розуміється, що найкращим доказом будуть підібрані приклади «не з мого власного міркування, а з досьогоднішнього досвіду». Доведення моєї тези здійснюватиму оглядом життя геніальних письменників [...]. Прикладами братимемо тільки геніальних письменників з європейських країн, і тільки з новітньої епохи, починаючи з другої половини XVIII століття.

Ця епоха є сприятливішою для її простудіювання у невеликій журнальній статті, бо вона є ближчою до нас і в ній постало багато геніїв. У деяких країнах, найінтелігентніші з-поміж існуючих у них письменників, приналежні цій епосі.

Отож, у даній статті я огляну найгеніальніших письменників-поетів європейських націй вказаної епохи і в кількох рядках охарактеризую життя, діяльність та

їхній суспільний і громадянський вплив, основоючись не на словах, а на фактах з їхнього життя, навіть на їхніх біографіях [Шіллер, Гейне; Дідро, Вольтер, Руссо, Гюго; Шеллей, Байрон, Дікенс, Текерей; Роберт Бернс; Томас Мур; Пушкін, Лермонтов, Тургенєв, Достоевський, Толстой; Ібсен, Бйорнсон; Петефі].

Найбільший поет, якого дала Україна, – це Тарас Шевченко, селянин-кріпак. Шевченко не є тільки найбільшим поетом України, а, після Міцкевича та Пушкіна, і найбільшим поетом слов'ян.

Це – великий поет-патріот, оскільки в чудових своїх поезіях і поемах оживляє хоробре і демократичне минуле республік України. Але як поет-селянин він представляє і виражає передусім прагнення і страждання свого класу, селянського класу.

Все ж таки, всі народи, які стогнуть під важкою п'ятою московських царів, знайшли у Шевченкові виразника їхніх страждань і ненависті. З уст в уста переходять і зараз його строфи, сповнені гіркої іронії, – «Од молдованина до фіна на всіх язиках все мовчить, бо благоденствує» і т.д.

У прекрасних його поемах *Кавказ* і *Сон* він оплакує долю всіх народів, підкорених царизмом, підбадьорює до боротьби, проклинає вогняними віршами царя і царизм.

Найсильніші його поеми осталися невідомими урядові, але все відоме з поетових творів і його діяльності було достатнім, щоб його заарештувати і заслати як рядового солдата у степи на березі Аральського моря, де він трапив свої дні. Після смерті Шевченка український народ надав йому дуже значуще ім'я – «Праведний Тарас» [...].

Ми оглянули найбільше з-поміж геніальних митців, поетів і прозаїків [згаданої] епохи, тих, які становлять славу і гордість їхніх націй і виявили себе не тільки великими митцями, але й видатними громадянами.

Пройняті великою любов'ю до людей і людства, глибоким співчуттям до скривджених і страждаючих, горячою ненавистю проти тих, що змушують терпіти, вони не тільки виражають у своїх творах ці ідеали, любов і обурення, а безпосередньо беруть участь у боротьбі. Це солдати-герої священної справи, світлого майбутнього людства, які у повному значенні слова жертвують йому своє життя і, як ми бачили, багато з них перебувають на засланнях, у тюрмі – ганьбленими, обмовлюваними, переслідуваними [...].

1894

З румунської переклав
Іван Ребошакпа

До 200-річчя від дня народження Тараса Шевченка

Володимир АНТОФІЙЧУК, доктор філологічних наук, професор кафедри української літератури Чернівецького національного університету ім. Ю. Федьковича

ПОЕТ, ГРОМАДЯНИН, ПРОРОК

Щороку в першовесняні дні ми не просто вшануємо геніального поета й мислителя, а й за його ідеалами вивіряємо власні діла і помисли, в ці дні міцнішає наш національний дух. Коли ми говоримо про Тараса Шевченка, то передусім маємо на увазі велич його приходу, майже містичне, людським розумом незбагненне його об'явлення. Бо хіба нема таїнства в тому, що він фактично самотужки врятував цілий народ, відвернувши від забуття цілу націю?

Уселюдська пам'ять про нього взиває до нас, суцільні нині, апелює до нашої честі й сумління. Адже він, як ніхто інший зі світових класиків, возвеличив гідність людини, став на захист покритих і уполітованих. Свідомий своєї виняткової місії, посланої небесами, саме він мав цілковите право проголосити: «Воскресну нині! Ради їх, / Людей закованих моїх, / Убогих, нищих... Возвеличу / Малих отих рабів німих! / Я на сторожі коло їх / Поставлю слово».

Уже не одне покоління українців щиро захоплюється світлим образом великого поета-мислителя, його громадянською самовідданістю й гуманістичною саможертвовністю, його високим сенсом боротьби за правду й свободу, його наполегливим і цілеспрямованим відстоюванням права рідного народу на вільне буття, власну історію, мову й культуру. Але чи часто ми задумуємося над тим, скільки це коштувало йому фізичних мук і терпіння, душевних страждань і болю, мужності й віри? Так, життя Шевченка наповнене трагізмом і безкінечними стражданнями, і тільки, за небагатьма винятками, хвилинами радості й справжнього людського щастя. На цю тему існує численна література – від науково-популярних нарисів до академічно вивчених видань, у яких біографію поета розписано мало не погодинно. Та все ж, коли випадає говорити про долю Шевченка, спонукаю задуматися над двома фактами, які, на моє переконання, дають ключ до розуміння його винятковості, пізнання сенсу його буття і творчості.

Із сорока семи літ, відведених йому долею, тільки перші п'ятнадцять він прожив в Україні. Ще майже дитиною з волі власного пана, цинічного й жорстокого, він змушений був покинути найближчих людей, наймиліші серцю місця, майже назавжди розлучитися зі своїм родом, батьківщиною і жити на чужині. Спочатку – у Вільно, яке назавжди залишилося «дорогим по споминах» його серцю, а відтак – у Петербурзі, який він

сприйняв неоднозначно.

Про що міг думати він, сімнадцятирічний юнак, холодною 800-кілометровою дорогою з Вільно до Петербурга чи по прибутті до «Північної Пальміри» наприкінці зими 1831 року? Може, ним оволодівало теж сум'яття, що і Євгеном Гребінкою, коли той теж долавав столичний шлях трьома роками пізніше? «Думав я довго дорогою: що з мене буде в Петербурзі, що я там робитиму між москалями? – щиро зізнався Є. Гребінка. – І вийшло навпаки. Петербург – колонія освічених українців. Усі службові місця, усі академії, усі університети наводнені земляками, і при призначенні людини на службу українець привертає особливу увагу як розумна людина».

І справді, в тодішньому різнонаціональному Петербурзі проживало кілька десятків тисяч українців, хоч називається й інша кількість – понад сто тисяч (!). Серед такого багатолікого люду, який прибував сюди здебільшого задля кар'єри чи розваг, легко було розчинитися, забути свій родовід, а то й заради слави чи інших вигод зректися рідної мови, що не раз траплялося навіть з іменитими земляками, як, приміром, Миколою Гоголем чи тим же Євгеном Гребінкою. Щоправда, останньому дехто ладен простити цей переступ як нібито організатору консолідації українських сил у Петербурзі.

Що ж до Гоголя, то, прибувши до Петербурга 1829 року, він не зміг знайти тут душевного спокою, звичної психологічної рівноваги, яка б так, як в Україні, давала йому більше сил для вільного творчого вибору. Очевидно, саме тому він у листі 1833 року радив молодому українському вченому Михайлові Максимовичу: «Бросьте в самом деле кацапию да поезжайте в гетманщину. Дурны мы право, как разсудить хорошенко. Для чего и кому мы жертвуем всем?».

Отож, Тарас Шевченко у виборі власної дороги міг би скористатися уже випробуваним методом і завдяки неабиякому талантові живописця й поета раз і назавжди легко розв'язати особисті життєві проблеми. Але, як відомо, сталося інакше. Він не тільки не зрікся рідної мови, а й почав писати нею вірші і 1840 року видав свій перший поетичний шедевр – «Кобзар». Ті вісім творів («Думи мої, думи мої, лихо мені з вами!», «Перебендя», «Катерина», «Тополя», «Думка» («Нащо мені чорні брови»), «До Основ'яненка», «Іван Підкова», «Тарасова ніч»), що увійшли до нього, спричинили справжній

До 200-річчя від дня народження Тараса Шевченка

переворот у нашій літературі, зясніли, за Іваном Франком, «невідомою досі в українськiм письменствi яснiстю, простотою i поетичною грацією вислову». Але за цим суто мистецьким подвигом криється інший, не менш важливий – громадянський, який навічно став для нас зразком самовідданого служіння рідній культурі і своїй нації, прикладом учинку, коли на перший план виступає не служіння власним амбіціям, що спричинює пристосуванство, конформізм, зраду, а свідомо самопожертва в ім'я інших, громади й цілого народу, утвердження свого національного Я в умовах блокади чужинської культури.

Власне, двадцятишестирічний автор «Кобзаря» чітко усвідомлював свою місію поета як оборонця знедоленого народу, про що виразно задекларував у вірші «Думи мої, думи мої...» – своєрідному мистецькому маніфесті, яким відкривалася збірка: «Думи мої, думи мої, / Квіти мої, діти! / Виростав вас, доглядав вас – / Де ж мені вас діти?... / В Україну ідіть, діти! / В нашу Україну... / [...] Там найдете щире серце / І слово ласкаве, / Там найдете щирі правду, / А ще, може, й славу...»

Шевченкові не так важило показати своїм співвітчизникам сьогочасне, як донести їм історичну правду, відкрити «чії вони діти». Бо минуле, за його розумінням, підносило національний дух, розвіювало зневіру й песимістичний настрій, дарувало надію, додавало життєвої бадьорості й завзяття: «Наша дума, наша пісня / Не вмре, не загине... / От де, люде, наша слава, / Слава України!»

Для самого ж Шевченка, мабуть, найбільшою нагородою було те, що його «Кобзар» знайшов відгук у людських серцях, його захоплено прийняли і професійні критики. І навіть столична «Літературная газета» – найприскіпливіший поціновувач новоявлених талантів – прихильно зустріла Шевченкового первістка. «У поезіях Шевченка багато вогню, – писала вона в номері від 5 травня 1840 р., – багато глибокого почуття, скрізь відчувається в них гаряча любов до батьківщини. Його картини відповідають натурі і сяють яскравими живими барвами». Щоправда, шовіністично налаштовані рецензенти докоряли поетові за те, що він пише українською мовою – «гібридським діалектом», як зневажливо писали вони. Таким «порадникам» Шевченко відповів згодом – у передмові до другого, на жаль, нездійсненого через арешт, видання «Кобзаря»: «Вони кричать, чом ми по-московській не пишемо? [...] Кричать о братстві, а гризуться, мов скажені собаки. [...] А на москалів не вважайте, нехай вони собі пишуть по-

своєму, а ми по-своєму. У їх народ і слово, і у нас народ і слово. А чиє краще, нехай судять люди».

Колосальний успіх першого «Кобзаря», як і подальшої творчості, Шевченкові забезпечило чимало факторів, які проросли з національного ґрунту і стали основою його світоглядно-естетичних шукань. На створення поетичних шедеврів молодого автора надихала героїчна і водночас глибоко трагічна історія українського народу, щедрий і самобутній фольклор, словнені філософським змістом обрядові дійства, щоденний важкий, але й до тонкощів розмірений селянський побут. До того ж поетом постійно керувало нестримне бажання триматися свого рідного,

Тарас Шевченко. Судня рада. Офорт 1844 р.

берегти і відстоювати його. 15 листопада 1839 року, вже викуплений з кріпацтва (а яке ж то, скаже він, «велике щастя бути вольним чоловіком»), Тарас листовно звертається до старшого брата Микити з проханням: «...будь ласкав, напиши до мене так, як я до тебе пишу, не по-московському, а по-нашому, / Бо москалі чужі люди, / Тяжко з ними жити; / Немає з ким поплакати, / Ні поговорити».

Так нехай же я хоч через папір почую рідне слово, нехай хоч раз поплачу веселими сльозами... [...] Ще раз прошу, напиши мені письмо, та по-своєму, будь ласкав, а не по-московському». А коли Микита не виконав прохання, Тарас із гнівом написав: «Я твого письма не второпаю, чортзна по-якому ти його скомпонував, ні по-нашому, ні по-московському – ні се ні те, а я ще тебе просив, щоб ти писав по-своєму, щоб я хоч з твоїм письмом побалакав на чужій стороні язиком людським». Оборонців української мови, хай навіть на побутовому рівні, на тоді було небагато. Прикро, що й самі українці не надто квапилися заступатися за рідну мову.

(Продовження на 8 стор.)

До 200-річчя від дня народження Тараса Шевченка

ТАРАС ГРИГОРОВИЧ ШЕВЧЕНКО – ГЕНІЙ УКРАЇНСЬКОГО НАРОДУ ТА СИМВОЛ НЕЗАЛЕЖНОЇ УКРАЇНИ

9 березня цього року Україна та українці з усього світу урочисто відзначили 200-ту річницю від Дня народження Тараса Григоровича Шевченка – символу Української держави, української мови та культури, геніального поета і прозаїка, художника і мислителя.

Відзначення цієї знаменної дати для Українського народу є важливою складовою того величного процесу, який впродовж 2014 року, оголошеного Роком Тараса Шевченка, відбувається в Україні та в усіх країнах світу за участі багатомільйонної зарубіжної української громади, достойні представники якої проживають і в Румунії.

Слід відзначити координованість дій Посольства України в Румунії, Генерального консульства України в Сучаві, Союзу українців Румунії та української громади в цілому щодо проведення урочистих заходів з нагоди відзначення 200-річчя Дня народження Великого Кобзаря. Зокрема, план спільних дій Посольства та Союзу українців Румунії був погоджений під час проведеної 12 лютого 2014 року зустрічі Посла з керівництвом Союзу українців Румунії та активістами української громади. Згідно з цим планом, відповідні заходи, присвячені відзначенню 200-річчя від Дня народження Т.Г.Шевченка проводяться не лише в Бухаресті, але і в усіх повітах Румунії, де компактно проживають етнічні українці.

З особливою приємністю слід констатувати факт широкого відзначення в Бухаресті 200-ї річниці від Дня народження Тараса Шевченка. Так, 11 березня ц.р. відбулася церемонія покладання квітів до пам'ятника Великому українському Кобзарю, розташованому в центральному парку Херестреу м. Бухарест. У заході взяли участь члени місцевої української громади, керівництво Союзу українців Румунії, співробітники Посольства України в Румунії, представники мистецьких кіл, а також постраждали, внаслідок відомих подій в Україні, громадяни України, які на той час знаходилися на лікуванні в Румунії.

З вітальною промовою до учасників церемонії звернувся Надзвичайний і Повноважний Посол

України в Румунії, який у своєму виступі наголосив на виключному значенні феномену Кобзаря у формуванні національної самосвідомості та ідентичності українського народу, у тому числі і його діаспорної частини.

Виступ Посла України в Румунії Теофіла Бауера на церемонії покладання квітів до пам'ятника Тарасові Шевченку в бухарестському парку Герестреу

Також із вітальними словами до присутніх звернулися депутат від української меншини в Парламенті Румунії І.Марочко, заступник голови Союзу українців Румунії І.Робчук, голова Бухарестської філії СУР, старший радник Міністерства культури Румунії Я.Колотило, член Національної спілки письменників України, член Спілки письменників Румунії, голова культурно-християнської Асоціації ім. Тараса Шевченка М.Трайста та інші представники української громади Румунії. У зазначених виступах ключову увагу було приділено історичному значенню постаті Тараса Шевченка для формування української літератури, мистецтва і культури та української нації в цілому. Було відзначено об'єднуючий фактор

До 200-річчя від дня народження Тараса Шевченка

урочистих заходів з нагоди відзначення 200-річчя Тараса Шевченка для збереження серед українських меншин по всьому світу, у тому числі і в Румунії, відчуття національної єдності.

Дружина колишнього голови СУР-у В.Ткачук зачитала вірші С.Ткачука, присвячені Кобзареві, а діти співробітників Посольства продекламували безсмертні твори великого поета.

Того ж дня, увечері, в культурному центрі м. Бухарест «Молодь Румунії» відбувся святковий вечір «Шляхами Тараса». Під час цього заходу було презентовано видання, приурочене до 200-річчя Кобзаря «Тарас Шевченко - Апостол українського народу» (українською та румунською мовами). Згадана книга профінансована Союзом українців Румунії та Посольством України в Румунії. Також відбулась презентація видання громадянина Румунії українського письменника К.Ірода перекладу румунською мовою книги Павла Зайцева «Життя Тараса Шевченка».

Читачам було корисно та цікаво нагадувати про те, що за 47 років свого життя Тарас Шевченко пробув 24 роки у кріпацтві, 10 - на засланні, а решту - під наглядом жандармів.

Але, попри це, він зміг проявити себе як різнобічно обдарований митець. У своїй творчості Тарас Шевченко відобразив саме ті думки і настрої, які були важливими в житті українців його часу та залишаються актуальними і для нашого покоління.

У другій половині XIX і на початку XX століть чи не єдиною книжкою у більшості сільських хат України був «Кобзар», вірші з нього вчили напам'ять, за ним училися читати.

А це є свідченням того, що його творчість знайшла відгук у серцях людей, що на той час твори Шевченка об'єднували український народ.

І цей процес продовжується, про що свідчить твердий дух «майданівців» під час нещодавніх доленосних для України подій.

Варто нагадати про те, що ім'ям Тараса Шевченка названо ряд населених пунктів, вулиць, навчальних закладів та інших організацій України. Зокрема, в Києві чотири вулиці Шевченка та бульвар Тараса Шевченка, який разом з проспектом Перемоги становить одну з найголовніших артерій міста.

Ім'я Тараса Шевченка також носять вищі навчальні заклади - Київський та Луганський національні університети, Чернігівський педагогічний університет,

Кременецький обласний гуманітарно-педагогічний інститут та інші;

Його ім'ям пишаються театри - Національна опера У Києві, Тернопільський, Волинський та Харківський драматичні театри, Дніпропетровський український музичний драматичний театр, Театр драми й музичної комедії у Кривому Розі, Черкаський та Чернігівський музично-драматичні театри, а також численні кінотеатри, гора Шевченка пік, Форт-Шевченко у Казахстані тощо.

В Україні та за її межами існує багато пам'ятників Тарасу Шевченку – всього у 50-ти країнах світу. Одним з найкращих є пам'ятник у Києві, великі пам'ятники Кобзареві встановлені також у Харкові, Дніпропетровську, Донецьку, Львові, Чернівцях та інших містах.

За кордоном пам'ятники Шевченку встановлено у Росії, США, Канаді, Польщі, Чехії, Білорусі, Грузії, Угорщині, Парагваї, Узбекистані, Франції, Австралії та в інших країнах. З приємністю констатуємо, що за кількістю існуючих у світі пам'ятників видатним історичним та культурним постатям символи Т.Шевченка посідають перше місце.

Румунії у цьому плані належить особливе місце – пам'ятники Великому Кобзарю споруджені у Бухаресті (це погруддя подароване Україною у 1999 році), Тульчі, Сату-Маре та Негостині. У спільних із Союзом українців Румунії планах – спорудження погрудь та пам'ятників Кобзареві в м.Сігету Мармаціей, повіт Марамуреш, та Лугож, повіт Тіміш.

Щодо Румунії, слід відзначити традиційність святкування Днів народження Тараса Григоровича Шевченка українцями, які незалежно від своєї волі, опинилися у різні часи на території цієї країни. У відзначенні цих Днів брали участь найкращі представники місцевих українців та національно свідомі емігранти міжвоєнного періоду. Організаторами виступали дипломатичні місії України, які діяли в Румунії впродовж 1918-1922 років, а з часом – громадські організації етнічних українців, які існували у міжвоєнний період на території цієї країни.

Приємно відзначити, що закладені тоді традиції продовжуються і сьогодні, про що свідчать заходи, проведені з нагоди широкого відзначення 200-ї річниці від Дня народження Тараса Шевченка.

Посольство України в Румунії

До 200-річчя від дня народження Тараса Шевченка

Григорій КЛОЧЕК, доктор філологічних наук, професор Кіровоградського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка

ЯК ВПЕРШЕ БУЛА ПРОСПІВАНА ПІСНЯ «РЕВЕ ТА СТОГНЕ ДНІПР ШИРОКИЙ...»

Написано безліч пісень на слова різних поетів, але тільки небагатьом з них судилося стати настільки народними, що рідко хто згадує ім'я справжніх творців пісні. В даному випадку всі знають, що «Реве та стогне...» написав Тарас Шевченко, але ж ім'я Данила Крижанівського, автора музики цієї пісні, згадується нечасто. Як правило, вважають, що музика цієї пісні є народною.

Чи можна встановити причини, коли народ приймає пісню і робить її своєю? Думаю, що відповідь на це питання треба шукати в кожному конкретному випадку, бо кожна із таких широковідомих пісень, як «Дивлюсь я на небо...» (М. Петренко), «Стоїть гора високая...» (Л. Глібов), «Повій, вітре, на Україну» (С. Руданський), «Рідна мати моя...» (А. Малишко), має в собі щось таке, що високо було оцінене й активно прийняте народом. Як правило, це «щось таке» треба шукати в самому творі – в загальнолюдськості його змісту, тобто в наявності в ньому таких художніх смислів, які торкаються думок, почувань якомога більшої кількості людей, у поетичності, в довершеності художньої форми, що позначена, як правило, «геніальною простотою» та задушевною музикою.

Чому початкові рядки балади «Причинна» стали словами улюбленої народної пісні? Думається, що тут є кілька пояснень. Одне з них полягає в тому, що центральним образом уривка є образ Дніпра, який у цьому випадку набув символічності («знаковості») національної ріки нашого народу. В українських народних піснях прадавнього походження функцію такого символу виконував образ Дунаю. В цьому є певна і, здається, до цього часу нерозгадана таємниця. Чому Дунай, а не Дніпро, в басейні якого відбувалось формування більшої частини українського етносу, дуже часто згадується в усній народній творчості? Можливо тому, що праслов'янські племена Словени та Анти сиділи над Дунаєм та на землях, дотичних до цієї великої ріки? Можливе й інше пояснення: деякі історики твердять про тяжіння українського народу до Чорномор'я та Дунаю – тяжіння, яке, мовляв, характерне для його ментальності. Поширеною є

думка, що слово «Дунай» у давній свідомості нашого народу асоціювалось з поняттями «вода», «річка».

У творах літературного походження відбувалась поступова переорієнтація з «Дунаю» на «Дніпро». Це виразно виявляється ще в «Слові о полку Ігоревім», де в плачі Ярославни, окрім згадки в традиційно-фольклорному дусі про Дунай («Полечу... зозулею по Дунаю»), є пристрасне і, сказати б, шанобливе звертання до Дніпра-Славутича («О Дніпре-Славуто! Пробив ти кам'яні гори кризь землю Половецьку...»). Література нової доби все частіше звертається до образу Дніпра, що є ознакою закріплення за цим образом символічного смислу. В поезіях українських романтиків дошевченківського періоду «Дніпро» все частіше починає асоціюватися з «Україною» (особливо часто до цього образу звертався Амвросій Метлинський). Народна свідомість уже була готова сприйняти образ Дніпра як символ нації. Поява нових творів, у яких образ Дніпра набув би вираження на класичному художньому рівні, тобто на такому рівні, який забезпечив би життя цього образу в «довгому часі» (М. Бахтін), завершила б формування вказаного символу, назавжди вжививши його в образну свідомість нації. Одним із таких творів і стала Шевченкова балада «Причинна». Немає сумніву, що образ Дніпра, поданий у початковому фрагменті балади, «ліг на душу» народові, назавжди ввійшовши в його образну свідомість. Але таке могло статись тільки за умови високої художньої досконалості тексту, з якого поставав цей образ. Важливо зрозуміти, що початковий фрагмент «Причини» є, хай дозволено буде так сказати, поетичним текстом вищої художньої досконалості. І згадати Шевченка як поета в художньому плані творив довершені тексти з самого початку своєї поетичної творчості. Відчувається, що ця досконалість, ця непоказна з першого погляду, але реальна своєю художньо-енергетичною потужністю новачітність, багато в чому формувалася в стінах Академії художеств: молодий Шевченко мислив як живописець, і, головне при цьому, чудово володів пластикою мовного вираження своїх образно-зорових візій. Початковий

До 200-річчя від дня народження Тараса Шевченка

фрагмент «Причини» - це кілька чудово виписаних у романтичному стилі картин збуреної ночі на Дніпрі, з гнутими додолу шаленим вітром вербами, із покеанському високими хвилями, із блідим місяцем, котрий раз-у-раз проглядався з-під летючих по нічному небі хмар... Енергія цих картин – це художня енергія, якою так легко заряджається слухач-читач-виконавець цього тексту.

Але є ще й інший чинник успіху пісні «Реве та стогне Дніпр широкий...». Звичайно ж йдеться про музику на її слова. Ось про автора музики цієї пісні та про її перше виконання і поведемо надалі мову.

...Вчитель словесності Болградської чоловічої гімназії Данило Якович Крижанівський кожного разу, коли в Одесу з гастролями приїздила трупа під орудою Марка Лукича Кропивницького, хоча б на день відпрошувався у директора гімназії і поспішав більш як за сотню верст зі свого загубленого в Буджацькому степу містечка до шумливого приморського міста. Одесу знав добре, бо тут навчався у духовній семінарії, де виявив особливий талант до хорового співу, до регентства. Але в священники після семінарії не пішов – вибрав словесно-літературний факультет Новоросійського (Одеського) університету.

З Марком Кропивницьким був знайомий давно, тягнувся до нього не тільки як до надзвичайно обдарованого актора, режисера та драматурга, а як і до земляка – обидва були родом з Єлисаветградщини, з розлогих українських степів.

Данило Крижанівський високо цінував Марка Кропивницького як співака, чудового виконавця українських народних пісень. Не раз спостерігав за глядачами, що приходили «на Кропивницького». Всі вони зачаровано сприймали великого актора – він дійсно був неперевершеним. Але коли починав співати українську народну пісню (а їх у кожному спектаклі було завжди кілька), емоційна напруга у глядацькій залі сягала найвищого піднесення. Не так і часто українській пісні доводилось звучати в театрі. Вона звучала там, де була народжена, – серед степового роздолля, в теплій, ласкавій млі літнього сільського вечора, в тісній, освітленій каганцем хаті, куди молодь із сільського кутка збиралася на вечорниці. А от в театрі, під його високим склепінням, серед позолоти бельєтажів та балконів, над рядами напарфумлених, святково одягнених глядачів, – тут у перші хвилини свого звучання вона сприймалась трохи незвично. Але ця незвичність швидко зникала, бо Кропивницький, коли доходило до пісні, завжди сповнювався особливим творчим піднесенням, він знав (відчував!) силу свого обдаровання і знав силу пісні, в якій умістились високі духовні щедриоти його

народу, – і тому в ці хвилини творчого натхнення до нього приходило відчуття мага, що заволодівав душами принишклих у темному залі глядачів.

У виконанні Кропивницького народна пісня урельєфнювалась, вся її видима зовнішня простота десь зникала, у залі створювалася своєрідна магічна атмосфера. Пісня облагороджувала, просвітлювала, бо нагадувала присутнім, якого народу вони є діти.

ЗацювеличезнуестетичнуасолодуКрижанівський

**Марко Кропивницький
у ролі Тараса Бульби**

вирішив віддячити Кропивницькому – присвятити йому свою пісню. Звичайно ж, вона повинна бути українською, написаною на якісь гарні слова. Крижанівський вірив, що таку пісню йому вдасться створити, бо, ще навчаючись у Єлисаветградській бурсі, він мав неабиякі музичні здібності і вже не раз творив досить вдалі пісні. Нарешті слова для пісні знайшлися – то був початок «Причинної» Тараса Шевченка. А потім в одну щасливу мить народилась і мелодія.

При першій же нагоді Данило Крижанівський награв Марку Кропивницькому на фортепіано свою мелодію. Не пройшло й хвилини, як пісня зазвучала на повний голос – ніби була давно і добре відома знаменитому акторові.

(Продовження на 14 стор.)

До 200-річчя від дня народження Тараса Шевченка

ЯК ВПЕРШЕ БУЛА ПРОСПІВАНА ПІСНЯ «РЕВЕ ТА СТОГНЕ ДНІПР ШИРОКИЙ...»

(Продовження з 13 стор.)

Обом дуже хотілося, щоб пісня якомога швидше пішла в люди. Ноти вдалося надрукувати окремим виданням з присвятою Маркові Кропивницькому, але до людей вони не дійшли – всі примірники видання були конфісковані. Чому? Нічого ж злочинного для суспільства у словах цієї пісні не було. Та ні, злочинність її полягала в тому, що вона була українською, а все українське переслідувалось. «З 1876 року було заборонено ставити слів під українськими нотами, можна було друкувати самі тільки ноти... – писав Іван Огієнко в книзі «Українська культура». - І тільки через п'ять років, у 1881 р., скасували сміховинного наказу цього... Коли українці бажали прилюдно проспівати рідну пісню, губернатори вимагали інколи співати її по-французькому або по-московському... Так було, скажемо, в Одесі, де відомий губернатор Зелений примусив замість: «Ой, не ходи, Грицю, та й на вечорниці» співати «Ой, не ходи, Гришка, да и на пикник...»

У 1886 році, коли вперше була видрукована пісня Д. Крижанівського, безглузда заборона не друкувати текстів українських пісень вже була знята, та пісню на слова Шевченка все ж не захотіли допустити до людей. Д. Крижанівський не змирився з цією забороною, збирає кошти і видає пісню вдруге. Але і цей випуск було заборонено розповсюджувати. Що ж залишається робити? Невже ця пісня ніколи не буде почута в народі, невже прекрасна мелодія залишиться жити тільки на аркушах нотного паперу?

Марко Кропивницький вирішує заспівати пісню водночас із спектаклів. Це, звичайно, було ризиковано, бо не можна було відходити від затвердженого цензурою тексту. Зразу ж можливі серйозні неприємності – заборона гастролей, штрафи... Тим більше, що звучатиме пісня на Шевченкові слова.

Але рішення було прийняте, і ось настав день, коли в театрі мала йти п'єса Кропивницького «Дай серцю волю, заведе в неволю», де одного з героїв – Івана

Непокритого – грав сам автор. У четвертій дії п'єси, саме в тому місці, де Іван Непокритий повідомляє про своє рішення йти в солдати замість свого побратима Семена, завжди відчувалось емоційне піднесення в залі, бо вчинок Івана Непокритого стосовно Семена, який щойно одружився, дуже зворушував своєю людяністю. І ось саме в цей, один із найбільш яскравих моментів спектаклю, коли за текстом п'єси мала звучати пісня «Гей, шпориш, шпориш по дорозі...», Марко Лукич вийшов на авансцену і, витримавши невеличку паузу, заспівав:

***Реве та стогне Дніпр широкий,
Сердитий вітер завива...***

Прекрасний баритон Кропивницького зазвучав особливо повноголосо, помітно було, що артист хвилюється, що настав якийсь значущий момент. Мелодія зачарувала, вона гармоніювала зі смислом Шевченкових слів, що викликали в уяві сотень людей образне бачення збуреної ночі над Дніпром. Було в тих картинах і в тій мелодії щось таке, що враз зачудовувало, запам'ятовувалось назавжди. Марко Лукич чутливо вловив цей настрій залу і ледь помітним рухом руки подав знак: «Співаймо разом!» І зал підхопив пісню, бо ж багато присутніх добре пам'ятали слова, якими розпочинався «Кобзар».

Той вечір детально описаний його учасниками. Знаємо навіть прізвище поліцейського (Рудковський), який, здогадавшись, що відбувається щось «незаконне», притримуючи лівою рукою шаблю, що бовталася збоку, побіг із першого ряду через увесь зал на вулицю, а там, з приміщення фабрики, де був телефон, кричав у слухавку: «бунт», «демонстрація», «прошу негайно приїхати». Через кілька хвилин з'явився пристав, спектакль було перервано, розпочались дізнання. Але пісня, яку ненависники всього українського намагались не пустити до людей, уже вилетіла на волю, щоб стати любленою піснею нашого народу.

**Титульна сторінка
збірника «Романси и
песни» Д. Крижанівського
з першою публікацією пісні
„Реве та стогне Дніпр
широкий».
Одеса. 1886**

До 200-річчя від дня народження Тараса Шевченка

Іван КІДЕЩУК

ШЕВЧЕНКІВСЬКИЙ ЛІТЕРАТУРНО-МИСТЕЦЬКИЙ ВЕЧІР В БУХАРЕСТІ

Сонячне надвечір'я в парку Герестреу окутало велике одноіменне озеро і купало в золотих променях алею особистостей світової культури. Бюст українського генія-романтика Тараса Шевченка був встановлений на березі озера ще 1952 року, щоб оновитись у білому одязі в 1998 році для щорічних шевченківських свят, що проводяться в Румунії.

Було це недавно, 11 березня цього року, коли біля погруддя Шевченка зібралось багацько українців, певне, члени Бухарестської філії СУР-у, їхні друзі, між якими впізнаю знайомі обличчя старших та молодих людей, що завжди бувають на культурних заходах столичної організації українців, яку успішно очолює радник Міністерства культури вельмишановна п. Ярослава Оріса Колотило. З нею, як завжди, присутні члени славного ансамблю «Зоря», улюбленого всіма цінителями пісні та музики, молодь на чолі з Богданом Клемпушом і, певне, інші особистості незнайомі мені. Підходжу привітати моїх друзів: мовознавця Івана

Робчука, інженера-публіциста Михайла Покорського, депутата українців Румунії Івана Марочка, прозаїка й драматурга Михайла Трайсту, техноредактора журналу «Курієрул україня» Штефанію Ганчу та ін., які з неспокоєм обговорюють жажливі події в Україні, де і зараз продовжується боротьба українського народу за волю й незалежність, боротьба проти «залишків советів» – путінівців та януковців, які намагаються розірвати на шматки українську землю, починаючи з півострова Криму, щоб придушити народний демократичний рух

на зближення України до ЄС, тобто до європейської довгожданої свободи.

Прибули і працівники Посольства України в Бухаресті з сім'ями на чолі з Його Ексцеленцією Теофілом Бауером та Радником-посланником Теофілом Рендюком. Всі наблизилась до погруддя українського генія та пророка Тараса Шевченка, але загальна увага раптом спрямувалась на несподіваних гостей з України – героїв Майдану, покалічених януковцями, які в цей час на запрошення Призедента Траяна Бесеску проходили лікування в дружній сусідній Румунії.

Радник-посланник Теофіл Рендюк відкрив захід, приурочений 200-літньому ювілею Тараса Шевченка поклоном нелиці-Україні, її вірному синові Кобзарю та сучасним героям Майдану, що захищали своїми грудьми слово Кобзаря, волю українського народу та незалежність України. Під звучання гімну України і гімну Румунії до погруддя Тараса Шевченка покладали квіти Посол України в Румунії Теофіл Бауер разом із Радником-посланником Теофілом Рендюком, депутат Іван Марочко, перший заступник голови СУР-у Іван Робчук, голова Бухарестської повітової філії СУР-у Ярослава Колотило, представники Патронату Румунії та інші шанувальники Шевченка, які зібрались в цей день, щоб вклонитися Великому Кобзареві.

Після церемонії покладання квітів перед присутніми виступив Посол України Теофіл Бауер, який, вклонившись матері Україні, її вірному сину Тарасу Шевченку та героям Майдану, із жалем в душі сказав про сучасні події в Україні, де багато людей, головню молодих, принесли свої жертви в боротьбі за волю й незалежність українського народу на Майдані. *Небесна сотня* і сотні ранених свідчать, що Україні та українцям ще не усміхнулася доля. Теофіл Бауер запропонував хвилиною мовчання вшанувати пам'ять загиблих на Майдані і закінчив виступ словами віри, що Господь захистить Україну та її народ від всіх нещасть. У відповідь на його слова «СЛАВА УКРАЇНІ! СЛАВА ГЕРОЯМ УКРАЇНІ!» парком Герестреу пролунало: «НАВІКИ СЛАВА УКРАЇНІ! СЛАВА ГЕРОЯМ УКРАЇНІ!».

(Продовження на 16 стор.)

До 200-річчя від дня народження Тараса Шевченка

ШЕВЧЕНКІВСЬКИЙ ЛІТЕРАТУРНО-МИСТЕЦЬКИЙ ВЕЧІР В БУХАРЕСТІ

(Продовження з 15 стор.)

Виступали ще депутат українців Румунії Іван Марочко, перший заступник голови СУР-у Іван Робчук, радник Міністерства культури і голова Бухарестської філії СУР-у Ярослава Колотило, письменник та голова Культурно-християнського товариства ім. Тараса Шевченка Михайло Трайста, Іван Кідещук і ін., які говорили про міжнародне значення поета-романтика Т. Шевченка, батька і пророка України, сучасність його дум і невмиручість його живого слова, слова братолюбця, волі та правди. Також всі висловили щирий поклін Україні та присутнім героям Майдану.

Діти працівників Посольства України в Бухаресті прекрасно декламували вірші Т. Шевченка. Роман Кузьменчук прочитав вірш «Шевченко» свого батька Миколи Кузьменчука, а пані Вірджинія Григораш прочитала вірш «Кобзар» свого покійного чоловіка, колишнього голови СУР-у Степана Ткачука, Михайло Трайста зачитав перед погруддям «Відкритий лист Тарасу Шевченку», а Іван Кідещук прочитав в оригіналі та у власному перекладі на румунську мову вірш «Молитва до слова Шевченка» Людмили Красицької, голови Фонду Тараса Шевченка та правнуки великого Кобзаря по сестрі Катерині.

Ярослава Колотило

Теофіл Бауер і Теофіл Рендюк

Амет Аледін

Після церемонії пані Ярослава Колотило запросила всіх учасників до залу «Румунської молоді», де заходи, приурочені ювілею Тараса Шевченка, продовжились літературно-мистецьким вечором. У залі нас зустрічала актриса Дойна Гіцеску, давній друг українців Румунії, яка представила організовану Ярославою Колотило виставку сурівської періодики та книг, альбомів про Шевченка та Україну, надрукованих в Україні та Румунії, серед них і «Кобзарі» у перекладі на румунську мову Віктора Тульбуре та Йона Козмея.

Літературно-мистецький вечір відкрив Посол України в Румунії Теофіл Бауер, який привітав організаторів та гостей заходу. Також у своєму виступі він говорив про визначну постать генія України Тараса Шевченка, його невмиручу творчість. Далі послідував виступ Амета Аледіна, держсекретаря Уряду Румунії, який привітав українців Румунії, Україну та її народ, що страждає через своє легітимне стремління до ЄС, покаране вторгненням Росії в Крим, наголосив, що цей злочин гостро засуджений Урядом Румунії та всіма миролюбними народами. У свою чергу депутат Іван Марочко після привітань зобов'язався спрямувати всіх українців Румунії на спільні заходи у розвитку та популяризації української культури, звертаючи найбільшу увагу на шкільництво і видання підручників для того, щоб діти володіли мовою Шевченка та рідною українською культурою.

Ведуча пані Ярослава Колотило запросила на сцену до слова письменника Корнелія Ірода, автора перекладу на румунську мову «Життя Тараса Шевченка» Павла Зайцева, та редактора цього видання Івана Робчука. У своєму виступі автор перекладу висловив переконання, що його праця служитиме учням, студентам та спеціалістам, бо Зайцев створив одну з найкращих монографій українського романтика у світлі сучасних досліджень істориків та критиків літератури. Книга

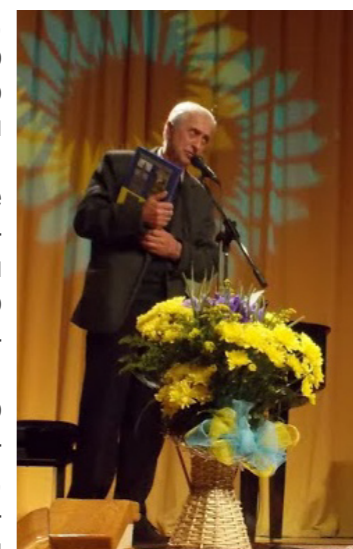
До 200-річчя від дня народження Тараса Шевченка

містить маловідомі або й невідомі дані, що робить її дуже цікавою. Дану ідею підкреслив і Іван Робчук, радіючи, що румунська шевченкіана збагатилася дуже цінним виданням.

Про інше важливе видання, яке збагатило румунську шевченкіану говорили Радник-посланник Теофіл Рендюк та Іван Кідещук. Йдеться про особливу двомовну книгу «Тарас Шевченко – апостол українського народу».

У своєму виступі Т. Рендюк високо оцінив це видання, яке вміщує роботи дослідників з України та Румунії, із Києва, Львова та Бухаресту, співпраця яких стала можливою завдяки піклуванням Посольства України в Бухаресті, яке долучилося до організації у 2012 р. в Сату Маре симпозиуму на цю тему і посприяло прямій співпраці з Львівським університетом ім. Івана Франка та організації церемонії преміювання голови Сатумарської філії СУР-у Михайла Мачоки Дипломом лауреата премії Фонду Тараса Шевченка в 2013 р., в результаті яких побачив світ цей скарб – книга «Тарас Шевченко – апостол українського народу», вихід якої був присвячений 200-річчю ювілею славного поета. У свою чергу, Іван Кідещук підкреслив, що цінність цього видання полягає в розділі, який містить доповіді видатних дослідників з київського Інституту літератури ім. Т. Шевченка НАН України, львівського Інституту літератури ім. І. Франка НАН України та шевченкознавців Румунії, праці яких синтезовані в резюме румунською/українською та англійською мовами, і відмітив, що дані студії, повністю відповідають найвищому рівню сучасного шевченкознавства (Повністю рецензію Івана Кідещука на книгу «Тарас Шевченко – апостол українського народу» подаємо у продовженні – ред. НГ).

Після презентації книг на сцені виступила молодь, декламуючи поезію Кобзаря: Євген Каплуновський з боку Посольства України та Лівія Пережук і Лариса Трайста з боку Союзу українців, яким зворушені слухачі віддячили бурхливими оплесками. Також глядачі були приємно вражені румунсько-українським монтажем про життя і творчість Шевченка Василя Гошука та Камелії Сакали, які інтерактивно запрошували на сцену оперних солістів та акторів. Так актриса Дойна Гіцеску чудово читала в перекладі на румунську вірші Шевченка (*Заповіт, Маленький Мар'яні, Пророк*), а солістка оперного театру Гортензія Романіца під акомпанімент фортепіано та під музичні негативи виконала арії на

Іван Кідещук

слова Шевченка та Петефі Шандор, а також румунські та мадярські пісні, серед яких залишається навіть незабутнім вальс «Човен на хвилях» (давня композиція «Хвилі Дунаю» Б. Івановича, 1887). Надто цікавою виявилася доповідь М. Трайсти «Жінки в житті Т. Шевченка», в якій відомий письменник продемонстрував, що геніям ніколи не судилось бути щасливими. Теж цікавим моментом програми було читання «Заповіту» Тараса Шевченка російською, мадярською, грецькою, італійською, німецькою та румунською мовами, як свідчення прекрасної співпраці та взаємної поваги наших побратимів.

На завершення програми члени ансамблю Бухарестської філії «Зоря» на чолі з Ярославою Колотило, виконавши кілька пісень, завершили виступ гімном українців з усіх усюд «Рече та стогне Дніпр широкий», до якого включився, піднявшись на ноги, весь зал, що створило глибоко емоційну українську атмосферу.

Організатори, учасники і гості цього заходу мали можливість поділитися враженнями на коктейлі, спільно організованому Союзом і Посольством. Тут же та-

Ансамбль «Зоря»

лановиті інструментисти Наталя Панчек (скрипка) і Дан Васілеску (гітара) подарували присутнім чудові моменти насолоди музикою, і цим українським кафе-концертом завершився чарівний вечір української культури, приурочений Шевченку, як і годиться, в стриманості цих днів Великого Посту та скорбот українського народу і вшануванням незабутньої пам'яті поета-мученика, Тараса Григоровича Шевченка, духовного символу УКРАЇНИ ТА ЇЇ НАЦІЇ.

(Фото Михайла Трайсти)

До 200-річчя від дня народження Тараса Шевченка

Іван КІДЕЩУК

ШЕВЧЕНКОЗНАВСТВО ЗБАГАЧУЄТЬСЯ ВИДАННЯМ КНИГИ «TARAS ŢEVŢENKO – UN APOSTOL AL NEAMULUI UCRAINEAN / ТАРАС ШЕВЧЕНКО – АПОСТОЛ УКРАЇНСЬКОГО НАРОДУ»

Шевченкознавство в Румунії, розпочате вкінці XIX століття газетою «Contemporanul» («Сучасник», 1886), поступово розвинулось плідною співпрацею між румунами та українцями Румунії та України, двомовними студіями та перекладами «Кобзаря» Т.Г.Шевченка на румунську мову, піднімаючись на високий мистецький та науковий рівні.

Найбільший внесок в українське літературознавство та шевченкознавство останніх десятиліть Румунії належить Магдаліні Ласло-Куцук, яка видала десятки студій з літератури, питань міфології та поетики, нових шувань в європейській літературі, питань румунсько-українських зв'язків XIX-XX століть, про нові дослідження з соціології тощо. Після таких зразкових праць з україністики, вона видає виняткові студії про Т.Шевченка «Творчість Шевченка на тлі його доби» (Бухарест, 2005), в яких розкриває велич постаті Тараса Шевченка на тлі європейського романтизму та Івана Франка з глибинню і розмаїттям його творчості – від бібліїчних інтертекстів до новітньої західно-європейської літератури.

Відносно бібліїчних текстів Магдаліна Ласло-Куцук звертає увагу на шевченківські переспіви «Давидових псалмів» (див. «Вогонь і слово», Бухарест, 1992, с. 65), де погоджується з В. Щуратом (див. «Святе Письмо в Шевченковій поезії», Львів, 1904), який називає Т. Шевченка «справжнім бібліїцем», що вміє «зробити філософію Святого Письма своєю філософією».

Цінний внесок у розквіт румунського шевченкознавства зустрічаємо у видатного фольклориста і українця проф. Івана Ребошапки, автора славнозвісних студій у двох томах «Всесвіт усного і писаного слова» (Бухарест, 2010; 2013), у яких постать генія українського народу Т.Шевченка визначається в контекстах стародавньої літератури, у співвідношеннях з Есхілом, у трактуванні міфу Прометея, у смислі його дум про долю людини та України, закарбованих у чудові персоналізації та метафори, як, наприклад, універсальна алегорія смерті-весілля в народній літературі, метафора «синього моря», реверберації у слов'янських та європейських літературах, питання шевченківської спадщини та його сучасності тощо.

Про румунську шевченкіану можемо довідатись докладно із дисертації «Taras ŢevŢenko poetul naŢional al Ucrainei Ţi receptarea lui în România» («Тарас Шевченко – національний поет України і його сприйняття в Руму-

нії») поета-перекладача і шевченкознавця д-ра Йона Козмея (ТіроMoldova, 2007). В цій праці він, як і раніше Стеліян Груя, Дан Хорія Мазілу та Магдаліна Ласло-Куцук, доказує, що український геній належить до європейських романтиків, а його поезія в перекладах В. Тулбуре відповідає не вузьким поглядам народного поета, а навпаки, тонкій чутливості поета романтика, що зумів стати мужнім «володарем у царстві духа» (І. Франко), світочем українського народу в боротьбі за волю, за правду і кращу долю України.

Йон Козмей вперше займається естетикою сприйняття поезії Шевченка в Румунії і відмічає, що доля великого поета в перекладах залежить від якості тих перекладів (див. с. 192), тому й оновив естетичний погляд на поезію Шевченка своїм перекладом «лицем до лица» з оригіналом. «...Збірка дає румунському читачеві можливість відкрити для себе елегантний і медитативний стиль, насичений філософськими та екзистенційними значеннями, який вивів українського поета за межі національної літератури (Див. «Від перекладача» с. 4, Кобзар – Cobzarul, Букрек, Чернівці, 2011).

До особливих подій в шевченкознавстві Румунії відносяться два видання «Кобзаря» Т.Шевченка відомих письменників Михайла Михайлюка (2009 р.) та Миколи Корсюка (2010 р.).

Найновіший внесок в румунську шевченкіану – ювілейна, приурочена 200-річчю від дня народження українського генія книга «Taras ŢevŢenko – un apostol al neamului ucrainean / Тарас Шевченко – апостол українського народу» (Бухарест, 2013), яка охоплює престижні доповіді дослідників України та Румунії, що брали участь на міжнародному симпозиумі, організованому Сатумарською філією СУР-у (25-27 травня 2012 р.), у співпраці з Інститутом ім. Івана Франка Національної Академії Наук України (Львів).

З передмови Михайла Мачоки, голови Сатумарської філії СУР-у, ініціатора і організатора події, дізнаємось, що перед видатними гостями з Київського інституту ім.Тараса Шевченка НАН України, гостями Львівського Інституту ім. Івана Франка НАН України та гостями з Бухаресту першого дня поет-перекладач «Кобзаря» Тараса Шевченка Йон Козмей та критик Іван Кідещук представили нове видання і пояснили потребу нового

До 200-річчя від дня народження Тараса Шевченка

перекладу Шевченка на мову Емінеску з його глибокою значимістю художнього дискурсу, вагомістю його слова, незрівняної мистецької краси, що і було доказано двомовним читанням оригіналу та перекладу, які були вміщені у люксові видання, що побачило світ у чернівецькому видавництві «Букрек» 2012 р. з почесною передмовою поета Івана Драча, голови Товариства «Україна-Світ».

Виступ режисера Валентина Сперкача з фільмом «Життя Тараса Шевченка» створив особливо емоційну атмосферу.

Отоже, ювілейна книга відкривається міжнародним гімном українців «Реде та стогне Дніпр широкий» в перекладі Й. Козмея на румунську мову.

Збірка складається із трьох частин: Міжнародний симпозиум «Тарас Шевченко – апостол українського народу»; Церемонія вручення Диплому лауреата премії фонду Тараса Шевченка панові Михайлу Мачоці (23 березня 2013 р.); Церемонія біля погруддя Тараса Шевченка (24 березня 2013 р.)

Крім вітальних текстів даних церемоній багатьох гостей, що були присутні на симпозиумі, представників держадміністрації, культури та вузів Румунії та України, Генерального Консула України в Сучаві Василя Боєчка, в книзі вміщені численні фотографії, що надає книзі вигляд кольорового альбому. Таким чином, ця книга є не лише цінним скарбом з науково-дослідницької точки зору, але й перлиною високої майстерності і естетики з точки зору її художнього оформлення.

У першому розділі вміщені повні доповіді українською та румунською мовами із резюме румунською та, відповідно, українською мовами, а також до всіх доповідей подаються резюме англійською мовою. Шевченкознавці висвітлили велич і комплексність митця і поета світового рівня Т.Шевченка, силу слова і глибину його мислення.

Так, академік Микола Жулинський, директор Інституту літератури ім. Т.Г.Шевченка НАН України у своїй праці «Тарас Шевченко: повернення «святого слова» підкреслив невмиручість слова Шевченка, його божественний покликання в просторі двох століть, слово волі і правди, яке успадкував український народ від Божої Матері – «Мати Святого Сина землі», що стає словом правди, бо «святеє слово» – дух сили. Очищення і просвітлення, як свідчить поема «Неофіти» (1857) у молитві бувшого невольника:

Молю, ридуючи, пошли,
Подай душі убогій силу,
(...)

Те слово, божеє кадило,
Кадило істини. Амінь (див. с. 26).

Слово Шевченка стає на захист українського християнства проти жорстоких наступів царизму, який розпинає людей за віру, як колись у Римі за Нерона, а порятунок тільки в слові любові, у «святім слові» заступництва Божої Матері, у посвяченні ним людської істини.

З цієї точки зору слово Шевченка, слово волі, правди і любові, вся його спадщина – рукописи, щоденник, листи, документи, прижиттєві видання, офорти, альбоми, тощо, – як запримітив Сергій Гальченко, заступник директора Інституту літератури НАН України, – дуже цінні, адже саме першоджерела текстів можуть бути основою будь-якого наукового видання» (там же, с.29) стають гарантом сили його краси (із «Колекції рукописів Тараса Шевченка...»).

Відомий полоніст та україніст Ростислав Радішевський визначив, наприклад, що з 10 116 слів «Словника мови Шевченка» поняття «істина» та «правда» вжито 587 разів. (Див. «Топіка правди в поезії Тараса Шевченка і польських романтиків», с. 35), що, крім семантичних опозицій, веде до аксіологічного висновку синоніміки між правдою та істиною, набираючи екзистенційний, онтологічний сенс. Тому,

підкреслює автор «Топіки правди...», Шевченка вважають пророком, так само, як і польських романтиків (Міцкевича, Словацького, Красінського і ін.), бо вони намагаються словом втілити Євангельську Правду. Тільки Шевченко мав на увазі слово-чин, огненне, подібно до Міцкевича, спрямоване на суспільні зміни, в якому «топос правди» пов'язаний «з глибокою вірою у справедливість та ідеальний стан речей» (там же, с. 43).

У зв'язку із топосом правди, словом волі, правди й любові, словом-чинником характерними всієї творчості Тараса Шевченка і ставшими причиною його страждань, замість послаблення, навпаки, вони укріпились, – зауважує інший дослідник Інституту літератури НАН України із Києва Володимир Мовчанюк (див. «Екзистенційні мотиви поетичного циклу Шевченка «В казематі»».

(Продовження на 20 стор.)

До 200-річчя від дня народження Тараса Шевченка

ШЕВЧЕНКОЗНАВСТВО ЗБАГАЧУЄТЬСЯ ВИДАННЯМ КНИГИ «ТАРАС ШЕВЧЕНКО – АПОСТОЛ УКРАЇНСЬКОГО НАРОДУ»

(Продовження з 19 стор.)

Таки після ув'язнення поет творить одні з найкращих філософсько-медитативних віршів (саме отой відомий «Садок вишневий коло хати»), в яких присутні світлі, сонячні моменти життя біля рідної хати, рідні поля, люди, ненька Україна зі своїми думами-квітами, що лінули постійно до рідного топосу, щоб укріпитися силою навіть після тяжкої каторги, бо ж «Досвід, кажуть, це найкращий учитель» – зізнається сам Шевченко у своїм «Щоденнику» від 20 червня 1857 р., як запрямітив шевченкознавець Іван Ребошакпа. (див. «Всесвіт усного та писаного слова» книга 2, Бухарест, 2013, с. 62). Шевченко не має на увазі тільки свою долю, а долю свого народу та всього людю, тому що у нього універсалізується «осмислення трагізму людської екзистенції» (В. Мовчанюк «Екзистенційні мотиви...», с. 46).

Іншими спеціалістами, літературознавцями та мовознавцями розглядаються теми: «Сенсовий метатекст ліро-епічних поем Тараса Шевченка» – Анни Будими про долю жінок-покрок; «Феномен свободи в творчості Тараса Шевченка», про самозначення буття людини – Анни Шкрабалюк, «Типологія імагінативного мислення Шевченка», про кризове екзистенційне мислення уявою метафоротворчості та міфогенності – Тетяни Мейзерської; про шевченківську тему та її духовну опору в народі – Тетяни Конончук. Це доповіді, що звернули увагу не тільки на екзистенційні питання людини, а торкнулись зокрема геніального образотворчого мистецтва Шевченка.

Праця «Національна ідея як домінанта творчості Тараса Шевченка» Григорія Клочека, критика й академіка Вищої школи наголошує на головний постулат Шевченка, а саме на національну ідею та ідею національної еліти і свідомості, без яких неможлива вільна Україна, «Сім'я вольна нова» («Заповіт»). Ото ж, – як зауважує автор, – Шевченкове слово є оберегом нації (...) Його слово допоможе нам стати великою нацією (там же, с. 68), бо воно і зараз являється тим же пророчим світлом України.

Львівські дослідники Національного університету ім. Івана Франка Євген Нахлік та Оксана Нахлік розглядають Євангельську тему образу Марії (Діви Марії Богородиці, Матері Божої) у всіх її постатях (релігійних, художніх, антропологічних та психологічних) і темі Слова захистного, що стало «на сторожі убогих та упосліджених». Євген Нахлік у висновку нотує, що Тарас

Шевченко проявляється як новочасний оригінальний поет-інтерпретатор Біблії та сміливий мислитель, один з перших у світовому письменстві творців літературної маріології. Поемою «Марія» він запровадив в українське письменство жанр літературних євангелій, що набув поширення у європейських літературах у ХХ столітті (там же, с. 84).

Звертаючись до Євангельського сюжету Марії, Оксана Нахлік мотивує літературний жест Шевченка як спробу «реабілітувати в очах суспільства зневажених покриток» із скривдженого людю, «над якими знуцаються...», і саме тому «зі статусу упослідженої (покрокитки) Шевченко підносить Марію до рівня Матері Божої (див. «Добра Новина від Тараса Шевченка: слово на сторожі убогих та упосліджених»).

Василь Івашків, професор, завідувач кафедри фольклористики Національного університету ім. Івана Франка розглядає тему «Драматургія у творчій спадщині Тараса Шевченка», яка має тісний зв'язок з його поемами драматичної структури, але й пов'язана з «Наталкою Полтавкою» І. Котляревського, любовним сюжетом мелодрами «Назар Стодоля». З цієї нагоди дослідник підкреслює першість Т. Шевченка у створенні романтичного образу нескореного героя Назара Стодоля.

Постаті Тараса Шевченка – людини, митця та поета, приділив увагу Іван Франко, і цю тему висвітлив Микола Легкий, заввідділом франкознавства (Інститут ім. Івана Франка НАН України) своєю доповіддю «Постать Тараса Шевченка в історико-літературних працях Івана Франка». На думку І. Франка, Шевченко – «явище української літератури», визначається самостійністю і самотністю поета і маляра «Одна з найоригінальніших поетичних постатей цілого слов'янського світу (там же, с. 102).

Про творчі відношення між Т. Шевченком та І. Франком дізнаємось з літературної паралелі Мар'яни Барабаш, («Жанрово-композиційні та ейдологічні особливості поетичних циклів «Давидових псалмів» Тараса Шевченка та «На старі теми» Івана Франка), як молодий шевченкознавець та франкознавець дослідниця розрізняє специфіку трансформації псалтирного тексту у поетичну канву двох геніїв. Тарас Шевченко переспіває «Давидові псалми» і використовує довірливість в релігійних мотивах, маючи на увазі навіть новозавітню християнізацію, навчає відрізняти істинне від фальшивого та любити Бога живого, Євхаристійного, а Іван Франко використовує цитати-епіграфи у циклі

До 200-річчя від дня народження Тараса Шевченка

«На старі теми» з номінативною функцією, навіть «з полемічної позиції», орієнтує «реципієнта на культурний вектор» роздумів – уточнює авторка «мозаїчні» з лейтмотивною цитатою «за» або «проти» «старих» канонів, а у Шевченка «це суто монологійні інвективи, жанрово збагачені ритмостилістикою народного мелосу» (там же, с. 117).

Відвага Т. Шевченка назвати свій цикл «Давидові псалми» доказує, що він почував у собі силу слова, яку запрямічав у нього і брат Микита.

От саме про силу слова, його ліричне «я» та його художню красу запозичених з народу та Святого Письма, з української традиції, з усіх-усюд, про його дискурс поезієзнавства пише у своїй праці Іван Лучук, старший науковий дослідник Інституту ім. Івана Франка НАН України зі Львова, визначаючи, що від Шевченка починають «нові виміри» української поезії (див. с. 125).

Доповідь «Шевченкознавчі студії в Галичині другої половини ХІХ ст.» львів'янина Володимира Микитюка інформує про цікавий факт одного з перших шевченкознавців Омеляна Огоновського, що вплинув на Івана Франка світом Шевченка, а Франко у свою чергу відкрив світу першість Кобзаря у царстві духа.

На такому престижному симпозіумі вписали свої імена румунські україністи, письменники та діячі культури Іван Робчук, Ірина Мойсей, Михайло Трайста, Паул Данку та Васіле Мойш.

Видатний мовознавець Іван Робчук, головний редактор румунського часопису «Scrierul Ucraineen» у своїй праці «Тарас Шевченко – творець української літературної мови» визначає «народнорозмовну основу поезії Шевченка» на всіх рівнях граматики, яка набирає образно-художніх форм літературної мови «внутрішньої естетичної впорядкованості». Головну роль в поезії Шевченка мають церковні слов'янізми, щоблизились до душі простих людей, які відчували поета близьким братолюбом, зауважує автор.

У Румунії кожний часопис українців щорічнимвшановуванням Тараса Шевченка здобуває свою популярність, а з них чільне місце належить журналу українських письменників Румунії «Наш Голос», головний редактор якого, письменниця Ірина Мойсей відмічає у своїй доповіді, що рік за роком на сторінках журналу українсько-румунська шевченкіана збагачувалася завдяки внеску таких відомих літераторів, як Стеліян Груя Яцентюк, Степан Ткачук, Магдаліна Ласло Куцюк, Іван Ребошакпа, Іван Ковач, Михайло Михайлюк, Микола Корсюк, Іван Кідешук тощо, але й літературознавців з України, як Ярослав Камінецький, Борис Бунчук, Володимир Антофійчук і ін. Найбільший

внесок у Шевченкіану «Нашого Голосу» зробив проф. Іван Ребошакпа, що після Магдаліни Ласло Куцюк, постійно зосереджується на тематиці Т. Шевченка, великого романтика слов'янських народів, аналізує його поетику і символіку, його естетичне сприйняття в Румунії і спадщину тощо, «намагаючись окреслити самотнню творчу індивідуальність та його реверберації в європейських літературах».

Письменник Михайло Трайста подарував читачам улюблену тему «Тарас Шевченко в українському кіно», пригадавши кінострічки з 1925-1926 рр. про Тараса Шевченка, потім фільм Ігоря Савченка «Тарас Шевченко» (в головній ролі – Сергій Боднарчук), фільм «Сон», де в ролі Шевченка знявся Іван Миколайчук, проект режисера Станіслава Клименка за сценаріями І. Драча, Б. Олійника, І. Дзюби та П. Мовчана, обірваний на дев'ятій серії. З інших шевченківських фільмотек, кіно і телебачення, доповідач приділив увагу фільму «Тарас» Валентина Сперкача, присутнього на симпозіумі, в якому глядачі слухали Шевченка голосами Богдана Ступки та Сергія Бондарчука, даруючи вкінці заслужені оплески режисеру.

Останні дві теми «Тарас Шевченко та його європейські сучасники» словацького спеціаліста Паула Данку та «Вплив Кирило-Мефодіївського братства на творчість Тараса Шевченка» румуномовного спеціаліста Васіле Моїша здивували своїми дослідницькими зусиллями в шевченкознавстві. Зокрема адвокат В. Мойш поряд із Іваном Дубовичем (викладачем Львівського університету) був вестим симпозиуму «Тарас Шевченко – апостол українського народу».

Книга-скарбник має вигляд справжнього альбому завдяки вміщеним в ній фоторепродукціям маляра, академіка Тараса Шевченка у розділі «Україна очима художника Тараса Шевченка», всього 25 картин, виконаних олією, акварелями, сепією, офорті, на чолі з відомим автопортретом юного Шевченка, з ілюстраціями його творів, з історичними та святими місцями живописної, славної України тощо.

Видання цінної книги-альбому завдячується фінансовому накладу СУР-у, упоряднику та автору передмови Михайлу Мачоці, редактору Васіле Моїшу, науковим та літературним редакторам Євгену та Оксані Нахлік зі Львова, перекладачам Марії Лапій та Аніелі Лучіан, співпрацівникам П. Проданюку, Любі Горват та Богдану Мойсею і чудовому художньому оформленню, із такими ж обкладинками (з портретом Шевченка та його бюстами в Румунії) Ірини Мойсей, які разом вписали в історію шевченкознавства до 200-річного ювілею незабутню віднині книгу «Тарас Шевченко – апостол українського народу», з легендою його живого пророчого слова.

До 200-річчя від дня народження Тараса Шевченка

Михайло Гафія ТРАЙСТА.

«ЛІТА ТІЙ МОЛОДІЇ МАРНЕ ПРОНЕСЛИСЬ...»

«Не весело на світі жити,
Коли нема кого любити».
Т. Шевченко

4 березня 2014 у Київському академічному театрі драми і комедії на лівому березі Дніпра відбулася поетично-документальна вистава Сергія Гальченка «Окрилені любов'ю» за творами Т.Шевченка, листами і спогадами його сучасників. У сценічній композиції, що створена відомим українським літературознавцем Сергієм Гальченком, у виконанні народного артиста України Олександра Биструшкіна і артистки Вікторії Остапенко Великий Кобзар постає не як забронзована постать, а як достеменно реальна людина, зі звичайними життєвими почуттями і проблемами (дізнаємось зі сайту вищезгаданого театру).

Про Тараса Григоровича Шевченка існує багато історій, одні з них, на жаль, неправдиві, бо, як висловилося багато з дослідників його життя, «...про Шевченка багато брехали. І за його життя, й опісля. І до „Великого Жовтня“, і майже до наших днів». Особливо багато спекуляцій розвелось навколо інтимного життя поета. Насправді ж усе виглядало досить прозаїчно. Він закохувався, ревнував, розривав стосунки. А це – дуже хотів одружитися, мати сім'ю і дітей. Але чим більше він цього прагнув, тим гірше у нього виходило.

«Хіба міг модний столичний художник, епатажний поет, завсідник припортових петербурзьких трактирів, любитель рому і сигар, поціновувач театральних вистав, бажаний гість на балах та в аристократичних салонах Тарас Григорович Шевченко не любити жінок? І хіба можна було такого його не любити?»

Історія зберегла імена жінок, які полонили серце Тараса. Незавжди почуття поета лишали слід у поезії.

Першим сильним почуттям Тараса було його дитяче кохання до Оксани Коваленко. Вона стала

Шевченковою Беатріче, а її особиста трагічна доля стала трагедією його серця.

Оксана і Тарас ще маленькими дітьми колись вкупі гралися. Матері, дивлячись на дружбу дітей, жартома говорили про їхнє одруження. Було Тарасові дев'ять з половиною років, коли його матір «...ще молодую у могилу нужда та праця положили...», а в сім'ю прийшла недобра мачуха, яка не злюбила сиріт, а найбільше Тараса, бо був він гордий і непоступливий. Не раз хлопчик тікав із дому до сестри Катерини, яка вийшла заміж і жила в іншому селі. А одного разу у батьківській хаті Тарас пережив дике насильство. У солдата, який

Оксана Коваленко

у них ночував, Степанко, син мачухи, вкрав гроші, а звинуватили Тараса. Хлопець утік, сховався в калинових кущах, а сестра Ярина і Оксаночка чотири дні носили йому туди їсти.

До тринадцятого року свого життя відніс Шевченко зворушливий епізод: він пас ягнята за селом, і його душу раптом огорнуло почуття невимовного щастя. Та раптом прийшло розуміння свого сирітства, самотності, бездомності, «і хлинули сльози, тяжкі сльози». Цей плач почула дівчинка, що недалеко «п'явкінь вибирала», і поцілунком стерла гіркі сльози.

«А дівчина/ При самій дорозі/ Недалеко коло мене/ П'явкінь вибирала/ Та й почула, що я плачу./

Прийшла, привітала,/ Утирала мої сльози/ І поцілувала...»

У творі «Мені тринадцятий минало...» поет не називає імені дівчини, але, безперечно, це була Оксана Коваленко. Саме їй Шевченко присвятив поему «Мар'яна-черниця»:

«Чи правда, Оксано? чужа чорнобрива! І ти не згадаєш того сироту,/ Що в сірій свитині, бувало, щасливий,/ Як побачить диво – твою красоту./ Кого ти без мови, без слова навчила/ Очима, душею, серцем розмовлять./ З ким ти усміхалась, плакала, журилась,/ Кому ти любила Петруся співать./ І ти не згадаєш. Оксано! Оксано!/ А я й досі плачу, і досі журюсь,/ Виливаю сльози на мою Мар'яну,/ На тебе дивлюся,

До 200-річчя від дня народження Тараса Шевченка

за тебе молюсь».

Жодних сподівань, що його перше кохання буде чотирнадцять років чекати, аж поки він з'явиться і поведе її до вінця, Шевченко не мав. Сказав собі давно: «Минулося, розійшлося, і сліду не стало». Шевченка вразила відповідь брата, коли він спитав про Оксаночку. Виявилось, що «...Помандрувала ота Оксаночка в поход/ За москалями, та й пропала./ Вернулась, правда, через год,/ Та що з того! З байстрам вернулась./ Острижена. Було вночі/ Сидить під тинном, мов зозуля./ Та кукає, або кричить,/ Або тихесенько співає,/ Та ніби коси розплітає./ А потім знов кудись пішла./ Ніхто не знає, де поділась./ Занапастила, одурила».

Страшним пророцтвом долі чистої, дитячої любові Шевченка став образ зведеної москалем Катерини з першої його поеми і образ збожеволілої Оксани з поеми «Слепая».

Згинула Оксана, перший цвіт його серця, і забрала із собою часточку поетової душі.

Другим коханням Тараса Шевченка стала Ядвіга Гусиковська, Ядзя. Дівчина не знала української мови і, як більшість поляків, мала мовну глухоту, тобто дуже тяжко засвоювала інші мови. Тарас вже добре вмів читати польською, а от розмовляти, будувати речення ще не вмів, хоч добре розумів і все те, що кажуть польською. От і довелось Ядзі на перших порах розмовляти з хлопцем очима, серцем, душею...

Блукали вони тінистими парками Вільно, старовинними вузькими вуличками, сиділи в численних віленських альтанках та бесідках. Відкривали одне одному душу. Врешті-решт стали коханцями. Та гірко скінчилось те перше кохання. Так гірко, що він ніколи так і не згадавав подалі Ядзю, яка була закохана в Апостола польської незалежності Адама Міцкевича. Вона й Тарасу віддалася ще й тому, що він, українець, напам'ять знав вірші її Бога, читав їй свої перші вірші, присвячені їй, написані під Міцкевича і на мові Міцкевича. Закінчувався 1830 рік. В Польщі назривала революція, яка й спалахнула 29 листопада. На жаль, у Вільно стояв великий російський гарнізон, і місто залишалось в руках росіян. Ядзині друзі готувались до повстання. Ядзя була разом з ними. А от у Тараса головне було їх кохання, а до тієї революції, до тієї

Речі Посполитої йому було байдуже. Не жадав він воювати за свободу й панування чужих панів...

Викуплений з кріпацтва, вільний студент Академії мистецтв у Петербурзі Шевченко закохується в п'ятнадцятирічну дівчину-натурницю Амалію Клоберг, яку вивів під ім'ям Паша у повісті «Художник». Вона була дочкою хазяйки, у якій Сошенко жив на квартирі, а сам він по-дружньому взяв до себе Тараса. Саме через цю дівчину виникла неприязнь між ними, бо Сошенко теж любив дівчину, але вона вибрала Шевченка.

В 1839 році Шевченко малює портрет молодого натурниці з розпущеним волоссям, який підписує Чевченко. «Я не вмів вимовити його прізвища чисто – Замість Шевченко, говорила Чевченко – і на догоду мені він підписав своє ім'я на портреті так, як я його вимовляла», – пізніше буде згадувати Амалія

Клоберг. Але і ця історія не мала щасливого кінця. Вони розійшлися і зустрілися лише після повернення Шевченка із заслання. Ця зустріч змусила його відчувати свою старість, як каже він сам.

Закінчивши Академію уже відомим портретистом і автором «Кобзаря», Шевченко у 1843 році їде на Україну, де зустрічає Ганну Закревську, дружину Платона Закревського. Ганна була чарівною жінкою і мала величезний успіх у колі численних гостей і прихильників. Щиро захопився нею і Тарас, який тоді ж любовно писав її портрет.

Здається, для жодної з жінок, що зустрічались на життєвому шляху Шевченка, поет не знаходив таких зворушливо сердечних, ніжно-пестли

ливих і цнотливих слів, як для «Ганни-вродливої» – його недосяжної мрії і водночас прозаїчно-буденної дружини духовно обмеженого кріпосника...

Саме Ганні Закревській в 1848 році на заслання присвятив поет одну з найніжніших своїх поезій «Г.З», в якій із щирим захопленням звертався до Закревської: «Ти не здавалася мені/ Такою гарно-молодою/ І прехорошою такою/ Так, як тепер на чужині, Та ще й в неволі...».

Афанасьєв-Чужбинський зазначає у своїх спогадах: «Запросила вона його вранці – прочитати їй одну поему. (...) Тарас Григорович виконав її бажання.

(Продовження на 24 стор.)

Ганна Закревська

До 200-річчя від дня народження Тараса Шевченка

«ЛІТА ТІЙ МОЛОДІЇ МАРНЕ ПРОНЕСЛИСЬ...»

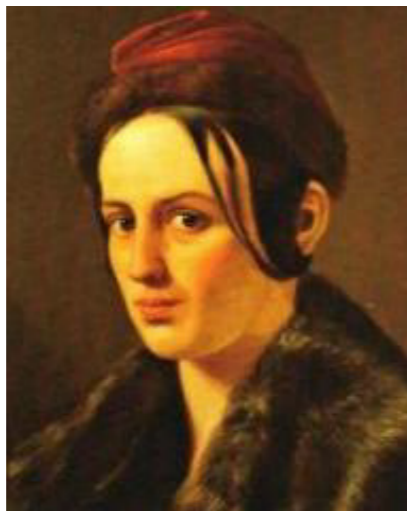
(Продовження з 23 стор.)

Йшов він до неї з якимось трепетом. Але яка ж чекала на нього картина. У затишній вітальні красуня сиділа на канапі в оточенні студента, гусара й товстезного генерала – трьох завзятих своїх залицяльників, і майстерно маневрувала по-своєму, одурюючи всіх трьох, потішаючи їх по черзі надією та вкидаючи в розпач. Поет знімався, і як чарівна господиня не атакувала його люб'язністю – він пішов з твердим наміром ніколи не відвідувати красуні і додержати свого слова...».

Але ж була в житті Тараса Шевченка жінка-ангел. «Тихим ангелом» назвав Варвару Рєпніну поет. Вона походила з вищого світу і була спадкоємицею українських гетьманів і російських вельмож. Мала душу лагідну і ніжну, зовнішність, якщо і не красиву, але милу. Вона закохалася в поета відразу після його прибуття в Яготин. Рєпніна пізніше напише: «Його не можна було не любити».

Але Тарас був захоплений власними віршами і малюванням картин. Йому в той час подобалась Ганна Закревська. Ні одна жінка не захоплювалась його долею, і так уважно (і головне професійно) не слухала його віршів, як княжна Варвара Рєпніна. Поет дарував їй власноручно написані автопортрети, присвячував вірші, оточував її ніжністю і увагою. Але не більше. Бурхлива натура Тараса чомусь уникнула закоханості до цього ангела.

Після звільнення Тараса Шевченка, 17 березня 1858 року Шевченко прийшов у її московський дім Рєпніних. І вона не пізнала його. Перед нею стоїла стара, змучена людина. Вона його не пізнала. А потім розгубилася... він прочитав її переляк і пішов, пішов назавжди!

Варвара Рєпніна

Агата Ускова

«Тарасе Григоровичу! Стривайте... Поверніться... Я так чекала вас... Адже ніщо не змінилося... Адже я ... я ... люблю вас!»

Під час перших відвідин України, у Кирилівцях Шевченку сподобалась донька попа Григорія Кошиці – Федосія. Після того, як Тарас отримав посаду у Київському університеті, він вирішив одружитись і влаштувати своє особисте життя. Приїхав він на храмове свято свататися, але батькам Шевченко не сподобався і отримав гарбуза. Молода попівна не наважилася йти проти волі батьків, невдовзі збожеволіла.

Узимку 1854-1855 рр. Шевченкові знов зблиснула зірка кохання – й закотилася. Йдеться про дружину коменданта Новопетровської фортеці, матір трьох дітей – Агату Ускову. Поет захопився нею безтямно, відчайдушно. Агата Ускова довго здавалася йому вищою досконалістю.

Але одного разу лікар Нікольський сказав Агаті, що може показати їй місце, де Шевченко стоїть чи ходить, очікуючи на неї. І щоб одразу припинити балачки, Агата перестала виходити гуляти. Шевченко розцінив це так: «Вийшла плітка! Комендантша замість прогулянок стала сидіти вдома і невтомно грати з гостями в преферанс. Вся чарівність, що мені примріялась, незвичайна жінка, щастя від зустрічі з нею – відразу злиняло, речі стали на свої місця; мій тверезий розум, на хвилиночку одурений, побачив її такою, якою вона була в дійсності, – звичайна провінційна дама з міщанськими інтересами. Її кучері на потилиці виявились штучними. Книжки, про які говорила вона, – не читані, знання – з чужих слів, діти – доручені няньці. Богиня перетворилася в погану паню».

Після всього пережитого на заслання почуття самотності ще більше заповонило душу Кобзаря, і він остаточно наважився одружитись. Повертаючись до Петербурга, Шевченко на декілька місяців зупинився

До 200-річчя від дня народження Тараса Шевченка

у Нижньому Новгороді. І тут сповна відчув свою популярність. Жіночки з місцевого бомонду навперебій замовляли йому свої портрети, а художник оцінював їх прискіпливим оком. «Серед жінок, як на підбір, жодної не тільки красуні чи гарненької, навіть стерпної не зустрів. Потвори і, як видається, переважно старі діви. Бідні старі діви!», — такий запис у щоденнику зробив він під враженнями від жіночого товариства у Нижньому.

Але спраглий кохання поет таки знайшов у Нижньому Новгороді дівчину своїх мрій. Вперше він побачив її на театральній сцені 13 жовтня 1857 року. 15-річна актрисочка Катя Піунова здавалася йому ідеалом жіночої вроди. Заради її театральної кар'єри він викликав до Нижнього знаменитого актора Михайла Щепкіна, і той впродовж трьох днів грав у спектаклях разом з нею. Про її акторську гру Шевченко написав захоплену замітку до місцевої газети, яку згодом передрукувала московська преса.

Він вблагав директора Харківського театру погодитися на умови актриси і зарахувати її до своєї трупи. Але молода актриса виявилася надто невдячною, а може, просто не наважилася пов'язати своє життя з модним, але скандально відомим художником, який майже на тридцять років був старшим від неї.

Переживши гіркоту нерозділеного кохання, Шевченко продовжував пошуки молодої дружини у Петербурзі. Він мріяв придбати ґрунт біля Канева, збудувати хату з комірчиною-робітнею і жити разом з вірною дружиною. «Без жінки і над самісіньким Дніпром, і в новій великій хаті, і з тобою, мій друже-брате, я буду на самоті, я буду самотній», — писав 46-річний Тарас у листі до свого троюрідного брата Варфоломія Шевченка за рік до своєї смерті.

Однією з претенденток на шлюб із поетом була наймичка Варфоломія, Харита Довгополенко. Але 19-річна селянка вважала Тараса занадто великим

паном і через те не погодилася на шлюб.

Останнім коханням поета була ще одна молода, 19-річна дівчина — Ликерія Полусмак, яка наймитувала в Петербурзі. Простакувату дівчину Тарас зваблював дорогими подарунками. Шевченко накупив їй сукна, капелюшків, туфель, перснів, білизни, сережок з медальйонами, коралів і навіть Євангеліє в білій оправі із золотими краями. Тільки за один день (3 вересня 1860 року) він витратив на презенти понад 180 рублів! Але крутітка не захотіла залишати столичного життя і переїжджати в Україну, щоб жити у селі. Вона покинула поета і вийшла заміж за перукаря Яковлева.

Катя Піунова

Лише в 1904 році, по смерті свого пиячка-чоловіка, Ликерія Яковлева-Полусмак, залишивши дітей в Петербурзі, приїхала до Канева і щодня приходила на могилу Шевченка.

Цю жінку, закутану з ніг до голови у все чорне, у Каневі знали всі. Вона приїхала сюди у травні 1904 року, винайняла найдешевше у місті помешкання і цілі дні проводила на Чернечій горі – біля могили Тараса Шевченка. Очевидці розповідали, що вона аж до смеркання проходила стежками поблизумогили, нізким нерозмовляла. Із прочанами, що ватагами йшли на могилу Шевченка, вона не бажала ділитися своєю таємницею. І лише у книзі відгуків одного разу залишила запис: «13 травня 1905 року приїхала твоя Ликера, твоя люба, мій друже. Подивись, подивись на мене, як я каюсь...»

Ликерія Полусмак

Але було вже запізно. Прикро, але справжня народна слава і жіноча любов прийшли до Тараса Шевченка тільки після його смерті.

Використані матеріали:

1. Олена Костенко, *Тарасова любов*, Блог Измаильської центральної городської бібліотеки ім. І. П. Котляревського.
2. Банкова Наталія Петрівна, *Жінки в житті Тараса Шевченка*, Вінницький національний Технічний Університет «Науково-технічна бібліотека».
3. Павло Зайцев, *Життя Тараса Шевченка*.

До 200-річчя від дня народження Тараса Шевченка

Павло ШОВКАЛЮК

ШЕВЧЕНКО – ХУДОЖНИК

Якщо Тарас став би знов малим хлопчиком, то нині, без сумніву, на запитання «Ким ти хочеш бути, коли виростеш?», відповів би, що тільки малярем. Ще з самого осиротілого дитинства («на осьмом году, лишившись отца и матери» – як пише він в «Автобіографії»), піклувався син кріпака Григорія Шевченка після дворічного вивчення граматики і псалтиря знайти майстра-художника, від котрого бажав навчитися малювати. Для цього доводилося бувати і в містечку Лисянка, забігти і в село Тарасівку та й знову повернутися в рідну Кирилівку, аж доки поміщик П. Енгельгардт не взяв його до свого двору, за «кімнатного козачка». Так Тарас почав їздити до Києва, Петербургу, до Вільна, де навіть розсердив свого пана, коли хотів копіювати різні історичні картини із його поміщицьких покоїв.

У 1834 році сімнадцятилітній Тарас переїжджає зі своїм паном Енгельгардтом до Петербургу. Тут його запитують демократично настроєні митці-діячі І. Сошенко, К. Брюллов, В. Жуковський і вирішують допомогти Шевченкові визволитися з кріпацтва, щоби він мав змогу вчитися живопису в Академії мистецтв. Ось як описує сам Тарас свій «випуск», який офіційно здійснився аж 22 квітня 1838 року: «В 1837 году И.М.Сошенко представил его конференц-секретарю Академии художеств В.И.Григоровичу с целью освободить его от горестного состояния. В.И.Григорович просил о нём В.А.Жуковского, а В.А.Жуковский, предварительно узнавши цену от помещика, просил К.П.Брюллова написать его, В.А.Жуковского, портрет ... с целью разыграть его в лотерею...», і продовжує в 1856 році цю тему, але під формою визволення свого друга-учня, в повісті «Художник»: «Карл Брюллов написал

портрет Жуковского, а Жуковский и граф Вельггорский этот самый портрет предложили августейшему семейству за 2500 рублей ассигнации и за эти деньги освободили моего ученика».

Ось так появилася на землі України для вічності постать знаменитого живописця і художнього митця – Тараса Григоровича Шевченка, котрий так і визначив головні напрями розвитку українського образотворчого мистецтва, віддавши йому всі свої творчі сили. Хоч не мало літ (поверх тринадцять, після 1830 року) він не був в Україні, однак тематично більшість художньої шевченківської спадщини тісно пов'язана з його рідними краями, перетворившись в яскраву сторінку історії мистецької української культури.

Найвагоміших досягнень художник Шевченко здобув, і це визнають майже всі, в галузі малярського та графічного портрету. До цього ж слід додати і створення ним колективного портрету демократичної інтелегенції, а також і автопортретів, в котрих намалював себе в різних порах життя, різноманітними засобами: полотно, папір, олія, туш, перо, олівець, але й офорти («Автопортрет у шапці та кожусі» чи «Автопортрет зі свічкою» з 1860 р.), у всяких своїх переживаннях. Ці особисті настрої він глибоко і щиро самоаналізує, із психологічними характеристиками. Про це упорядник «Альбому», який вийшов у київському видавництві «Мистецтво» 1984 року, Д.Степовик зауважує: «В автопортретах митця усіх періодів творчості – від юнака байронівського настрою і зовнішності (1840 р.) до вистражданого, але незламного чоловіка середніх літ (1861 р.) – криється велика сила типізації». Окрема категорія автопортретів Шевченка – це оті, на яких митець намальований як другорядний персонаж картини, що ніби спостерігає

Автопортрети

1845

1847

1849-1850

До 200-річчя від дня народження Тараса Шевченка

за іншими особами («Байгуші», «Тарас Шевченко малює товариша», «Шевченко серед товаришів», «Тарас Шевченко і казахський хлопчик, що грається з кішкою»). Взагалі, близько 150 творів портретного жанру належать художнику. Вони, в більшості, акварельні (під впливом, розуміється, його учителя Брюллова), хоч існують в нього чимало і олійних портретів. Усі вони «демонструють» високу майстерність Шевченка, до якої він дійшов численними вправами копіювання. В них Шевченко прагне показати насамперед гармонійність людини та її фізичну, але й душевну досконалість, в рамках, все ж таки, реалістичного мистецтва («Портрет офіцера», портрети Маєвської, М.Катеринич, І.Лизогуба, Є.Гребінки, В.Кочубея, Л.Алексєєва, картини «Сліпий» (1843), «Натурщиця» (1840), «Портрет А. Ускової з донькою», «Портрет подружжя Якобі» та інші).

Його «Журнал» (1857-58) повен нотаток про тих, кого він «запортретував» в альбомах: «Рисовал карандашами портрет Анны Поповой, слывущей здесь красавицей. Первый портрет рисую за деньги... посмотрим, что дальше будет. Не худо б, если б этаких тароватых красавиц было погуще в Нижнем. После сеанса отправился обедать к Н.К.Якоби, а после обеда отправился в театр... Каковы теперь спектакли в Питере, на Большом театре? Хоть бы одним глазом взглянуть, одним ухом послушать!» (13 окт. 1857 г).

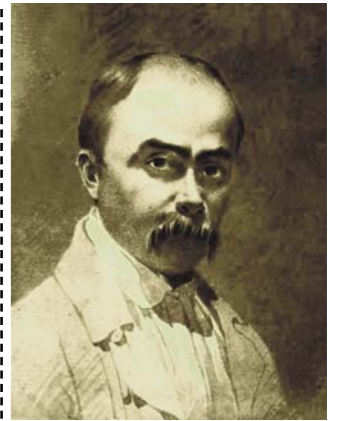
Там же, більш ласкавіше пише він про свого друга М.С.Щепкіна. Йому намалював прекрасний портрет в знак пошани від бувшого кріпака для видатного актора (і він кріпацького походження), основоположника критичного реалізму в українському театрі, що здійснив реформу в акторському мистецтві. Також присвятив Щепкіну й вірш «Пустка» (Заворожи мені, волхве, друже сивоусий!), а в «Журналі» (11-12 января 1858 г.), відзначив: «...Сегодня суббота... моя милая компаньонка отправилась, ...с портретом М.С. Щепкина, присланным

им в подарок...» «...по просьбе моего искренного М.С. я пошёл передать ей (Польнской П. М.) его портрет...».

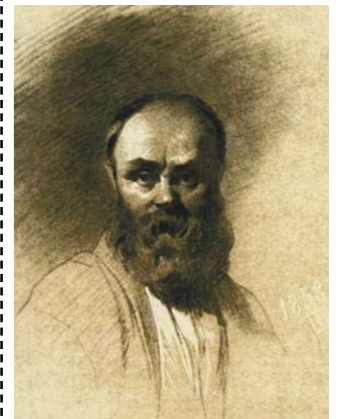
Щодо колективного портрету Шевченко малює і гравірує образи відомих діячів культури, представників інтелігентів передреформенної Росії (Ф.Бруні, П.Клодта, Ф.Толстого, А.Олдріджа, М.Максимовича та інших).

У всіх своїх творах-портретах художник старається сплавляти романтичність зовнішності намальованих осіб з їх змістовним душевним внутрішнім світом, наближаючись до рис західноєвропейського класицизму цього жанру мистецтва. Напевне, тільки пейзажистика в стані перевищити Шевченкові досягнення в галузі живописного малювання. І, справді, саме в пейзажах художник Шевченко – цонайрізноматніший. На чільному місці стоять естампи із задуманої ним серії «Мальовнича Україна», тісно пов'язані з його роботою пейзажиста в археологічній комісії (при Київському університеті), в якій Шевченко був зацікавлений не лише описати і змалювати старі українські споруди і кургани, а й створити високо художні пейзажі. Подивіться, наприклад, на офорти «Видубецький монастир» чи «У Києві», але, одночасно, і на акварелі, виконані під час праці в археологічній комісії! Чи то «Богданова церква у Суботові», чи то «Почаївська Лавра з півдня» – обидві чарують очі, головно, остання, яка неначе кличе нас і сьогодні із Румунії до Почаєва в паломництво, яке в наші дні обняло вірою всю православну церкву. Був Тарас просто захоплений малюванням святих соборів: «...Старинные нижегородские церкви меня просто очаровали... Рано поутру пошёл в трактир, спросил чаю и нарисовал из окна Благовещенский собор. Древнейшая в Нижнем церковь... Воспользовавшись сиею бесцветной погодой, я с крылечка моей квартиры начертил верхушку церкви Св. Георгия...» – писав він у «Журналі» (25-26 сентября 1857).

(Продовження на 28 стор.)

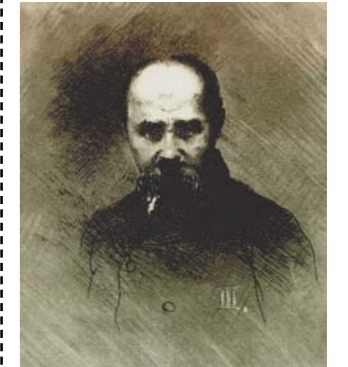
1851-1853

1858

1860

1860

До 200-річчя від дня народження Тараса Шевченка

ШЕВЧЕНКО – ХУДОЖНИК

(Продовження з 27 стор.)

Той же талановитий пейзажист-Шевченко проявився і під час його заслання в Оренбург та в Ново-Петровську фортецю біля Каспію, звідки він дав світові понад 400 акварелей, сепій, малюнків, всупереч забороні малювати. Малює підпільно, «ховаючися» від молодшого лейтенанта М. Ісаєва, бо цей 22 квітня 1850 року вислав донос на нього комендантові Оренбурзького військового корпусу. Пізніше, під час експедиції на Арал та в гори Каратау, він продовжує приділяти особливу увагу пейзажам, прагнучи передати неозору широчинь Казахстану: «Місячна ніч серед гір», «Акмиш-Тау», «Гора Кулат», «Укріплення Кос-Аралу взимку», «Пожежа в степу», «Шхуни біля форту Кос-Арал», «Крутий берег Аральського моря», «Шатро експедиції на острові Барса-Кельмес», «Низинний берег острова Св. Миколи» і т.д. – справжні шедеври образотворчої пейзажистики.

До них не можна не додати такі картини-кравиди, як «Казах на коні», «Казашка Катя», «Казахи біля вогню», «Казахський хлопчик розпалює грубку», «Казашка», «Казахський хлопчик дрімає біля грубки», «Байгуші під вікном», «Казахи в юрті» та інші. Про цей «казахський цикл» писав і Максим Рильський, вважаючи його як «свідчення сердечної любові Тараса Григоровича до інших народностей».

І тут потрібно перейти в інший жанр українського мистецтва – побутовий і композиційний, який Шевченко підніс на новий щабель розвитку – як пише автор-упорядник альбому «Тарас Шевченко – живопис, графіка», Д. В. Степовик. Здається, на одне із перших місць тут потрібно б поставити акварель «Циганка-ворожка», про бувальщину, в якій розповідається, як молода дівчина бажає дізнатися про свою майбутню долю за допомогою гадання циганки. Потім, без сумніву, могли б слідувати дуже знайомі побутові шевченківські композиції: «Циган», «Катерина», «Селянська родина», «На пасіці», «Трію» або історичні сюжети чи міфологічні легенди («Арешт Пугачова», «Умираючий гладіатор», «Діоген», «Нарцис та німфа Ехо», «Мілон Кротонський»), разом з особистими ілюстраціями різних творів («Полтава» О. Пушкіна, «Тарас Бульба» М. Гоголя, «Король Лір» В. Шекспіра, «Робінзон Крузо» Д. Дефо, свої поеми «Слепая» і, особливо, «Відьма», «Що... у Волощині була, / Близнят в Бендерах привела, / У білих Яссах колисала, / У Дунаєві купала...»). Не слід обминути ні його досягнення в галузі гравюри, в якій він відзначився особливо на останніх роках

життя, здобувши від Петербурзької Академії мистецтв звання академіка гравюри у вересні 1860 р, коли на річній виставці були представлені його графічні твори за півроку до його недоплатаної кончини. Навіть і у «Мальовничій Україні» існують три офорти на побутові теми й композиції: «Дари в Чигрині, 1649 р.», «Судня рада» і «Старости». Крім них, створив майже два десятки офортів, між якими «Свята родина», за картиною Мурільйо (її тема знаходиться і в його «Селянській родині»), як і «Притча про робітників на винограднику» за картиною голландського митця Рембрандта, твори котрого так захопили Шевченка, що він став спеціально їх вивчати.

Такий саме сцені побуту Шевченко символічно, аналогічно метафорою присвятив серію сепій «Притча про блудного сина», в котрих не йде битим шляхом класичного зображення в європейським та українським мистецтві. В нього не існує кульмінаційної сцени – повернення розкаяного сина до батька, бо, мовляв, для блудних синів доброго батька нема в миколаївській Росії. Тому він настоює на змалювання аморального життя блудника («Програвся в карти», «У хліві», «Серед розбійників», «У шинку»), через що замість прощення, оцей буде караний катуванням і тортурами («Кара колодкою», «Кара шпіцрутенами», «На кладовищі» чи «У в'язниці»).

Художня тврість Тараса Григоровича Шевченка не лише гостровикривальна, а й проінята глибокими філософськими принципами життя. Вона, насамперед, означає важливе досягнення всієї української культури, встановивши напрями розвитку образотворчого мистецтва України. І після двох століть від свого народження, які відзначаємо цього року, Тарас Шевченко залишається тим же велетнем, не лише Кобзарем безсмертним словом, а й художніми творами митця, ім'я якого відоме сьогодні цілому світові. Бо і ними Шевченко увійшов у вічність, звідки буде чути, як «на всіх языках» славлять генія українського народу.

Бібліографія :

1. Альбом «Тарас Шевченко – живопис, графіка», Київ, 1984;
2. Тарас Шевченко, «Кобзар», Київ, 1958;
3. Тарас Шевченко, «Твори в трьох томах», Київ, 1963;
4. Şevcenko, «Cobzarul», Bucureşti, 1990 (traducere V. Tulbure, prefaţa şi note de Dan Horia Mazilu);
5. Українська Радянська Енциклопедія, том 16, Київ, 1964;
6. Русские живописцы XIX века. «Брюллов», Ленинград, 1986.

До 200-річчя від дня народження Тараса Шевченка

Віргілій РИЦЬКО

МУЗЕЇ ТАРАСА ШЕВЧЕНКА

...І мене в сем'ї великій,
В сем'ї вольній, новій,
Не забудьте пом'янути
Незлим тихим словом.

Т. Шевченко

Національний музей Тараса Шевченка

(Київ, Бульвар Шевченка, 12)

У 1933 році на базі літературного музею, що діяв при Інституті Тараса Шевченка в Харкові, засновано Галерею картин Тараса Шевченка, яка почала діяти з 1934 року. З Інституту Тараса Шевченка передано до Галереї 107 оригінальних мистецьких творів художника.

У 1939 р. в Галереї було представлено інші матеріали з архівів і музеїв Києва, Харкова, Москви, Ленінграда, Саратова, Львова, Баку.

У 1940 р. Рада Народних Комісарів УРСР постановила організувати в Києві Центральний державний музей Т.Г.Шевченка, зосередивши тут всі оригінальні матеріали, пов'язані з життям і творчістю Т.Г.Шевченка. Так, у 1941р. в приміщенні Маріївського палацу було зібрано близько 10 000 експонатів. Діяльність музею була припинена з початком війни. У 1949 р. була відкрита нова експозиція у приміщенні на бульварі Шевченка, 12.

Колекція музею складається з унікальних цінностей, оригіналів малярських робіт Шевченка, документів про його життя та творчість, рукописних списків його поезій, рідкісних фотографій поета та його друзів, першодруків творів Шевченка з його автографами, майже всіх видань творів поета і літератури про нього, починаючи з прижиттєвих і закінчуючи сучасними вітчизняними та зарубіжними виданнями. У 24 залах розміщено понад чотири тисячі експонатів, пов'язаних з життям і творчістю великого Кобзаря: це близько 8 сотень картин (26 написані олією, 522 акварельних й виконаних олівцем), а також портрети, малюнки, картини, виконані олією, які належать руці майстра. Окремо виставлені особисті речі Шевченка. Відвідувачі можуть побачити ручки та олівці, мольберт, етюдник та інші матеріали. Книжкові фонди музею складаються з близько 34 тисяч примірників. Гордістю музею є повна колекція

всіх видань Шевченка, починаючи з «Кобзаря» 1840 року й закінчуючи останніми примірниками. Деякі книги мають авторські написи. Є також документ про спорудження пам'ятників Шевченкові.

У холі музею знаходиться композиція «Прометей», а на вході в перший зал – гобелен «Вінок Кобзареві». Безпосередньо в залах виставлені зразки українських вишиванок, рушників та національний музичний інструмент кобза – вічна супутниця Шевченка. Не обійшли своєю увагою співробітники музею відомий триптих поета: «Доля» «Муза» «Слава». Тому, ці три основні теми переплелися в експозиції. Перша тема «Доля» представлена наступними документами: лист метричної книги із записом про народження в сім'ї кріпосного Григорія Шевченка сина Тараса, портрет В.А.Жуковського (автор К.П.Брюллов), ціною якого було здобуто свободу. Тема «Муза» – це своєрідне втілення поетичної та образотворчої спадщини Кобзаря. Як розповідають матеріали експозиції, муза стала відвідувати молодого Тараса у Літньому саду Петербурга. Третя тема «Слава» представлена матеріалами про увічнення пам'яті Т.Г.Шевченка.

Шевченко-художник представлений привезеними з Петербурга копіями гіпсових статуй, графічними роботами (в музеї створено окремий зал, присвячений графіці). Щоб не обтяжувати відвідувачів читанням довгих текстів й анотацій, співробітники музею вирішили проілюструвати одну з центральних робіт автора – поему «Сон» творами французького художника Оноре Дом'є (1808-1879), який так само, як й український поет, зобразив російського царя у вигляді безпомічного ведмедя.

(Продовження на 30 стор.)

До 200-річчя від дня народження Тараса Шевченка

(Продовження з 29 стор.)

Всі зали музею обладнано за тематичним принципом. У першому зосереджені всі матеріали, присвячені народженню й дитинству поета. Це, перш за все, шевченківські малюнки олівцем з портретами його діда, батька й кирилівської хати. У центрі на великому столі, вкритому українським килимом, – метрична книга із записом про народження Тараса Шевченка. Далі йдуть зали з експонатами, які розповідають про творчість Кобзаря. Новонаведеним музею стали бенери – збільшені в сотні разів акварелі Тараса Шевченка, розташовані в залах від підлоги до самої стелі, а зверху над ними висять вже оригінали робіт Тараса Шевченка.

В експозиційних залах представлені твори видатних художників, скульпторів, письменників і композиторів, в яких відображено епоху Шевченка, його життя і діяльність: художні твори Карла Брюллова, Іллі Рєпіна, Василя Тропініна, Івана Кримського, Василя Штернберга, Івана Соколова, Михайла Башилова, Константина Трутовського, Льва Жемчужникова, Івана Сошенка, Михайла Хмелька та інших; твори скульпторів Федора Каменського, Петра Клодта, Володимира Беклемішева, Федора Балавенського, Михайла Лисенка, Івана Макогона, Петра Мовчуна та інших.

В кількох залах експоновано матеріали, що свідчать про світове значення творчості Шевченка, переклади його творів багатьма мовами зарубіжних країн. Завершується екскурсія відвідуванням залу, присвяченого смерті великого українського поета. Це чотирикурсна композиція: особисті речі Тараса Шевченка, над ними автограф до останнього вірша, посмертна маска поета з терновим вінцем.

Літературно-меморіальний будинок-музей Тараса Шевченка

Дерев'яний будинок заведений в 1835 році в колишньому провулку «Козине болото». Це характерна дерев'яна споруда першої половини XIX ст., збудована за «типовим» проектом. Крім сіней, у ньому було шість кімнат.

В цей будинок Тарас Шевченко оселився після свого повернення з Седнева напровесні 1846. Разом з Тарасом Шевченком оселилися двоє його приятелів – художник Михайло Сажин та поет Олександр Афанасьєв-Чужбинський. Помешкання Тараса Шевченка складалося з невеликої кімнати та майстерні, розташованої на мансарді. Тарас Шевченко разом з М. Сожиним малював київські краєвиди, сподіваючись видати альбом, присвячений Києву.

В квітні 1846 р. Тарас Шевченко пристав до Кирило-Мefeldiївського братства, таємної політичної організації, заснованої з ініціативи Миколи Костомарова. Не без впливу Шевченка укладено статут та інші програмні документи кирило-мefeldiївців.

Тут же влітку 1846 р. Тарас Шевченко написав балади «Русалка» та «Лілея», використовуючи усні народні легенди і перекази.

У березні 1847, після доносу почалися арешти членів братства. Шевченка заарештували 5 квітня 1847.

В 1923-1924 рр. студенти Архітектурного інституту під керівництвом професора В.Кричевського розповіли чутку, що тут жив Тарас Шевченко.

До 200-річчя від дня народження Тараса Шевченка

В.Кричевський перевірів ці відомості й з'ясував, що дійсно Шевченко жив в ньому в 1846 р.

В 1925 р. Державне управління взяло будинок і віддало Академії наук. В.Кричевському належить і художнє керівництво оформленням будинку-музею. 10 листопада 1928 р. було урочисто відкрито музей.

Протягом 1928-1941 рр. музей поповнювався оригінальними роботами художників, експозиція час від часу змінювалась.

У 1969-1973 рр. проведено комплексну реконструкцію будинку. Нинішня експозиція в повному обсязі розкриває тему перебування Тараса Шевченка в Києві під час трьох його приїздів на батьківщину, насамперед проживання його в будинку 1846 року.

Науковці створили експозицію, яка відповідає всім вимогам літературно-меморіального будинку-музею. Його сприятлива аура дозволяє відволіктися від сірого будення й поринути у світ творчого натхнення і спокою.

Музей Тараса Шевченка «Хата на Пріорці»

Востаннє перебуваючи в Києві, Тарас Григорович Шевченко побажав зупинитися на околиці міста. З центру пройшов пішки весь Поділ, доки не опинився на Пріорці. Далі Шевченко згадує: «Йшов та йшов – бачу хатина стоїть, не то панська, не то мужича, біла-біла, наче сметана, та ще й садочком обросла, а на дворі розвішані дитячі сороченята та й рукавчатами махають, ніби кличуть мене до себе...»

Тут поет зупинився. Усе життя господиня цієї оселі Варвара Пашковська пишлася тим, що у неї квартирував сам Тарас Шевченко. Два тижні Шевченко насолоджувався привітністю місцевих жителів, навколишнім садом, українською піснею,

пріорчанською діворою. Кобзаря на Пріорці звали просто – «дядькоТарас». Останній київський притулок Шевченка став для нього розрадою та справжньою домівкою, а прості люди, з якими він встиг заприятелювати – сім'єю.

В 1989 р. на місці хати був споруджений будинок, де й відкрилася експозиція меморіального будинку-музею Тараса Григоровича Шевченка.

У «Хаті на Пріорці» проводять виставки дитячих малюнків на шевченківську тематику, виставки різдвяних та великодніх листівок, персональні виставки талановитих дітей, присвячені Кобзареві. Щороку музей проводить дитячий конкурс на краще читання поезій Тараса Шевченка.

«Хата на Пріорці» часто збирає людей похилого віку на вечори «Шевченко в моєму житті». 9, 10 березня поезією, піснями та виступами вшановують Кобзаря.

Літературно-меморіальний музей Тараса Шевченка

На сьогодні батьківщина Тараса Шевченка (як пишуть, «у тім краю земля до неба горнеться») об'єднує три села Тарасового дитинства, де розгойдувалась колиска юного Шевченка: Моринці, Кирилівку (з 1929 року село носить назву Шевченкове) і Будище.

Територіальний і духовний центр України – Черкащина поєднує села Моринці, Шевченкове, Будище, Вільшану у Національний заповідник «Батьківщина Тараса Шевченка». У цих середньонадніпрянських селах із славною історією та могутнім духовним потенціалом пройшли дитячі роки Кобзаря українського народу Тараса Григоровича Шевченка.

(Продовження на 32 стор.)

До 200-річчя від дня народження Тараса Шевченка

(Продовження з 31 стор.)

У Моринцях він вперше подав голос, у Кирилівці зростав, формувався як особистість, у Будищах в маєтку Енгельгардта козачкував, а з Вільшани зробив перший крок до визнання, до світової слави.

Основою теперішнього заповідника (він працює з 1992 року) був літературно-меморіальний музей у селі Кирилівка, відкритий у 1939 році в садибі батьків Тараса. Саме там він зробив свої перші кроки, пізнав людей. Насамперед самого себе, а потім вже пізнав світ. В Моринцях же відтворена хата, де, власне, народився Тарас Шевченко, і хати діда по матері Якіма Бойка. Ці хати стоять межа в межу, і вони є символом початку життя, бо Тарас народився у Моринцях, але ще двох років не було йому, коли батьки переїхали до Кирилівки. Їм доводилося їздити від села до села, і врешті, купивши за 200 карбованців асигнаціями хату в Григорія Кирилюка, вони залишилися жити в Кирилівці. Тут жив і юний Тарас до 14 років. В музеї, розташованому в селі Шевченкове, експонуються речі батьків Тараса: стіл і лава з батьківської хати; камінь з могили батька. Є речі, які належали старшому братові Микиті.

Збережена і хата дядя, перший «університет» Тараса Шевченка. Це пам'ятка другої половини XVIII ст. Зараз вона відреставрована, і саме ця хата вказує на історичний центр села. Будищі ж – це маєток, літня дача Павла Енгельгардта, який володів селами Тарасового дитинства. В Будищах 14-річного Тараса забрали козачкувати. А далі – Варшава, Вільно, Петербург... Але згодом Тарас Григорович тричі приїздив до Кирилівки.

До складу заповідника входять 43 об'єкти культурної спадщини, що мають історичну, наукову та культурну цінність. Загальна кількість фондів одиниць зберігання – 7800.

Шевченківський національний заповідник Канів Черкаської області. Чернеча гора

Тарасова або Чернеча гора в місті Каневі, складова частина Шевченківського національного заповідника «Тарасова гора», – місце поховання українського поета Тараса Шевченка.

На Чернечій горі 22 травня 1861 року поховали Тараса Шевченка. Канівці перейменували гору на Тарасову.

Влітку 1884 року за народні кошти на Тарасовій горі збудували перший народний музей Кобзаря – Тарасову світлицю, впорядкували його могилу і встановили монументальний чавунний пам'ятник-хрест за проектом академіка архітектури Віктора Сичугова.

Сучасного вигляду Шевченківський меморіал набув влітку 1939 р. із встановленням на могилі Кобзаря бронзового пам'ятника (скульптор Матвій Манізер. Архітектор Євген Левінсон) і спорудження літературно-меморіального музею (архітектори Василь Кричевський і Петро Костирко).

Музейний ансамбль доповнив гранітний комплекс сходження (1977) і відтворена 1991 року «Тарасова світлиця» – перший народний музей Шевченка.

У 1923 році академік Володимир Різниченко вніс пропозицію про створення Державного національного заповідника-парку на Тарасовій горі. З проектом вчених, які підтримали Різниченка, ознайомився уряд і прийняв рішення створити біля Канева два заповідники: науково-освітній на Тарасовій горі та природничий в районі східних гір.

Тепер біля підніжжя гори розташований відбудований річковий вокзал з пристанню.

До 200-річчя від дня народження Тараса Шевченка

Перед сходами облаштовано майданчик для відвідувачів з автостоянкою, штучною водоймою та крамничками з сувенірами для туристів. Сходи на гору нараховують 392 сходинки, вони ведуть на самий верх, до пам'ятника. На прольотах сходів розташовані майданчики для відпочинку. На самій горі облаштовано майдан перед могилою Шевченка та музеєм.

Музей «Кобзаря» Т. Г. Шевченка

(м. Черкаси)

Єдиний у світі музей однієї книги «Кобзаря» Т.Г.Шевченка відкритий у травні 1989 р. у меморіальному будинку, в якому з 18 по 22 липня 1859 р. жив у родині Цибульських Т.Г.Шевченко, про що свідчить меморіальна дошка на будинку-музеї.

У музеї показана історія видання доробків Т.Г.Шевченка, джерела його творчості, найцікавіші видання, простежена еволюція ілюстрування шевченківських поезій, а також «Кобзарі» у перекладах на мови народів світу.

«Кобзар», яким його знає увесь світ, склався не відразу. Перше його видання було здійснене в Петербурзі в 1840 р. при сприянні Є.Гребінки. У цей «Кобзар» увійшло тільки 8 творів: «Перебендя», «Катерина», «Іван Підкова», «Тополя», «Думка», «До Основ'яненка», «Тарасова ніч» і вірш «Думи мої, думи мої», написаний спеціально для цього збірника і є свого роду епіграфом не тільки до цього видання, але і до усієї творчості Т.Г.Шевченка.

З усіх прижиттєвих видань Тараса Шевченка перший «Кобзар» мав найбільш привабливий вигляд: гарний папір, зручний формат, чіткий шрифт. Примітна особливість цього «Кобзаря» – офорт на початку книги за малюнком В.Штернберга – народний співак-кобзар із хлопчиком-поводирем. Це не ілюстрація до окремого твору, а узагальнений образ кобзаря, що і дав назву збірнику. Цей офорт створює відповідний настрій, прилучає читача до образного світу «Кобзаря». Вихід цього «Кобзаря», навіть урізаного царською цензурою, – подія величезного літературного і національного значення. В світі збереглося лише кілька екземплярів «Кобзаря» Т.Г.Шевченка 1840 р., тому один з них є гордістю черкаського музею.

У музеї експонується ще одне престижне видання поета – «Кобзар» 1860 року, що був надрукований

коштом Платона Симиренка (з ним Т.Г.Шевченко познайомився під час своєї останньої подорожі по Україні в 1859 р. у селі Мліїв). П.Симиренко, відомий на Україні цукрозаводчик і меценат, виділив для видання «Кобзаря» 1100 карбованців. Це видання було значно повніше попередніх: сюди увійшло 17 творів і портрет Т.Г.Шевченка. Цей «Кобзар» є щирою прикрасою шевченківської колекції. Крім цих книг, на експозиції представлено багато дуже коштовних і не менш рідких видань добутоків Т.Г.Шевченка. Усі вони різні по кількості надрукованих віршів, повності текстів, ілюстраціями і якості поліграфії. У фондах музею є великі колекції шевченківських листівок, значків, медалей, плакатів і ін., з яких періодично влаштовуються виставки.

Музей унікальний тим, що має значну колекцію шевченківських видань, що експонуються не просто, як у букіністичному магазині, а в супроводі документів і матеріалів у контексті подій навколо того чи іншого видання.

Інтер'єр музею, зі смаком оброблений деревом, прекрасно гармоніює з експонатами і виглядає вишукано, затишно і природно.

Література:

1. Дорошенко К.П., *Державний музей Т.Г.Шевченка в Києві*.
2. *Національний музей Тараса Шевченка* (Альбом). Упоряд. Т.Андрушенко, С.Гольченко, Київ, Мистецтво, 2002
3. Довідкові сторінки про музеї на сайті Ковзаг. Info.
4. Нінель Колоскова, *Літературно-меморіальний будинок-музей Тараса Шевченка*.
5. Кугно І.І., *Канів. Путівник містом та околицями*, К. Пантедія, 2006, стор. 22, 24.

Михайло МИХАЙЛЮК

«ДАРУЙ МЕНІ ВЕРШИНУ ГІР, ЩЕ НЕ ДОВЕРШЕНИЙ МІЙ СВІТЕ»

До 75-ліття Юрія Павліша

Поезія – це метафоричне осмислення життя і світу, це образне іносказання про те, як бачить їх автор красного слова, а введена у заголовку інвокація – постійне прагнення поета відкривати нові грані образності слів, бо, як каже Іван Франко, '– «І перед плодом власної уяви/ Стоїш, мов перед божеством яким.../ І сушиш кров йому для слави...»

Гадаю, що і Юрій Павліш у пору свого 75-ліття погодиться з тим, що поет – «Семпер тіро», себто «завжди учень», що «вершини гір» (творчості) не даруються, а здобуваються, бо «незглибиме творче ремесло», як каже великий Каменяр.

У далекому марамороському гірському українському селі Поляни живе поет Юрій Павліш – один із зачинателів нашої літератури, чий дебют на сторінках газети «Новий вік» відбувся 1957 року. Учитель за фахом, нині Юрій Павліш пенсіонер у тих же Полянах, де написав кілька збірок поезій, які виділили йому помітне місце серед побратимів по перу, котрі зробили внесок у становлення і ріст цієї літератури. Та народився поет 19 березня 1939 року у банатському селі Копачеле, а учительський фах здобув у Сігеті.

Чому у випускника Сігетської української педагогічної школи не обіззався «голос крові» і не повернув його у рідні сторони, ближче до батьківського порога, – загадка чи присуд долі. А сам поет міг би лаконічно відповісти: «Зі мною гралося життя». І

хоча, на нашу думку, гралося не віроломно і не жорстоко, бо у Полянах Юрія Павліша не обминало поетичне натхнення, все ж таки воно поставило перед ним нелегкий випроб – адже знаємо, скільки молодих талантів погасли передчасно саме через віддаленість від літературного життя, трудність спілкування з іншими «орачами» на літературній ниві.

А ще мав би право Юрій Павліш написати про своє трудове і творче життя ностальгійно чи надмірно драматично, звалюючи всю «вину» на мойри – богині долі, як це зробив у своїй поезії старший побратим по перу Степан Ткачук, який, «підпертий журавлем гадок», передчасно пішов з життя.

Однак Юрія Павліша (і це робить йому честь!) не спокусила романтизація власного життя і поетичної творчості, тому в ній немає особливого тяжіння до

еготизму (переоцінення власної особи, самозакоханості). Як немає і пасторального реваншу – мовляв, живу у «глушині», але тут справжній куточок раю, тобто розкішна природа, автентичний фольклор, щирі і добродушні люди. У поезії Павліша напрочуд мало «ідеалізації» такого середовища. Він фільтрує свої враження, не дозволяючи собі буйної розгульності.

Якщо оглянути шлях Юрія Павліша від аматорського рівня віршування (з певними поетичними проблесками), тобто від перших віршів, друкованих на сторінках «Нового Віку», і першої збірки «У праці, у пісні, в любові» (1961) до збірок «Акорди» (1974), «Сходи» (1979), «Хвилі» (1982) і «Дороги» (1985), то мені, як літературному критику, імponує насамперед наполегливість у пошуках власного поетичного почерку. На цьому шляху-нелегкому і звивистому – спостерігаємо незаперечні злети і мимохідні приземлення, але цей шлях був у цілому безумовно висхідним.

У книзі есе про нашу поезію «Слово про слово» (1983) про творчий ріст Юрія Павліша я написав: «Від першої збірки до другої «Акорди» минуло тринадцять років, і за цей час нераз чувся голос скептиків, котрі передрікали, що він уже випився, маючи місце тільки в історії нашої літератури (...). Їх супозиції ґрунтувалися на тому, що поезія пішла вперед, настала пора інтелектуальних поетів

молодого покоління, що для Павліша буде непосильна рекуперація страченого часу, він не зможе дорости до рівня, досягнутого нашою літературою».

Та «безжалюбно» аналізуючи збірки, тобто не оминаючи численні спади, я виявляю ту річ, що Юрій Павліш зумів рекуперувати час і стати і «щедрий на несподіванки», особливо у поетичних мініатюрах, пантумах і ронделях, в яких наче бере свій реванш над тими, хто не вірив у його поетичне відродження.

Складаючи, наприклад, збірку вибраних поезій «Роси слів» (2008 р.), я віддав перевагу насамперед творам такого гатунку, в яких «мольба» Юрія Павліша, введена у заголовку, дістала своє поетичне втілення. Бо ось як лаконічно і гарно вдається поетові визначити сутність поетичного акту:

*«Від землі до зірок,
Як від серця до тиші.
Кожен слід, кожен крок
Неспокійність колише».*
(«Неспокійність»)

Або такий «малюнок»:
*«Зупинився
Білий вітер
Сам
Між персами статуї
І повдовіла
Біла квітка
Вдалині».*

Гортаючи сторінки Павлішевих збірок поезії, читач хай має на оці застереження самого поета: «Я не шукаю малозвісних слів/ І не пишу про недоступні речі», і тоді перед ним відкриється поетове прагнення до гармонії думки і слова: «На плечі коромисло, на лівім./ Праве – утомилось від чудес».

Таких розсипів-блискіток, які засвідчують поетичний дар Юрія Павліша, у його збірках немало, що оправдовує сподівання на нові творчі здобутки.

Юрій ПАВЛІШ

ВЕЧІР ГОЇТЬ ТЕМНІ РАНИ

Вечір гоїть темні рани,
Обрій не замовк.
Ой тумани, ой тумани,
Спраги сірий шовк.

КОЛИШЕ ЩЕ ПОРА СНІГІВ

Колише ще пора снігів
Просторість висі хмуру.
Кінчає лютий гострий спів,
Кінчає партитуру.

Полонить душу перший хміль
Небесної емалі...

Готує ризи березиль
У синьосірій далі.

У СТАВОЧКУ КРАЙ ГОРОДУ

У ставочку край городу
Сколотили гуси воду.

Сколотили та й не пили,
А піднялись, полетіли.

Ой, ви, гуси білокрилі,
Чом ставочок сколотили?

Не літайте край городу,
Не колотьте чисту воду.

Не колотьте, не літайте,
Дівчині не заважайте.

ОСІННІЙ МОТИВ

Жовті коси, жовті брови –
Збагрені уста.
Наближаєсь до діброви
Осінь золота.

А ще діти ходять босі.

Вітер – без підків.

Не ближись, чудова осінь,
До моїх років.

БЕРЕЗНЕВІ РОНДЕЛІ 1977-го РОКУ

Друга, подругу, – зустріну,
Чи помішались з туманами?
Нині чи завтра, обманами,
Де своє горе подіну?

ПАНТУМИ

Усмішка жіноча –
Радощі і муки.
Даль така пророча,
Золотяться буки.

СЯЙВО

Сяйво висі злилось.
Світять ясні зорі,
Небо звеселилось,
Далі, глянь, – прозорі.

Світять ясні зорі
Срібною ознаки.
Далі, глянь, – прозорі –
В кольорі однакім.

Срібною ознаки,
Мов листки урочі.
В кольорі однакім
Далі-поторочі.

Мов лиски урочі,
Вже заснули мило
Далі-поторочі. –
Сяйво висі злилось.

НАЧЕ

Обіззавалися
Давні мрії мої,
Наче весняні голоси.

Розвилась береза,
Наче перша любов.

Віє вітер,
Голосить,
Наче останній неспокій.

ПОРАДА

Не вір, коли говорю правду.
Коли неправду, – теж не вір.
Повір в одну лише раду –
Іди мені наперекір.

МОЛИТВА

Я знову молюся думками
На чистих струнах долі-ліри,
Щоб ти п'янкими жар-устами
Повторювала сповідь віри.

Поспішний поїзд, наче бритва,
Паює тишу неспокійно.
Я все повторюю молитву,
Як і роки тому – надійно.

Михайло ВОЛОЩУК**ТАРАС ШЕВЧЕНКО**

Він так легко торкнувся моєї душі,
Наче голуб своєї голубки,
Він мій вчитель, мій Бог, він, як сонце в красі,
Як надія від Божої думки...

На засланні, де був, де так тяжко страждав
За Україну, свою мученицю,
Він і в тюрмах Україну пером захищав,
Як син Божий земну обітницю.

Він всі болі свої лиш з собою ділив,
Не страхавсь ні грози, ні кайданів,
Він Україні вінець з свого горя зробив,
Щоб сіяла, мов цвіт першоранній...

І сьогодні Шевченко, як сонце сія.
Йому вся Україна співає.
Бо йому завдяки не померла вона
Він і нині її захищає...

ПРЕМУДРІСТЬ ШЕВЧЕНКА

Премудрість Шевченка не змірить ніхто,
Безсмертна вона, як українське добро.
Вклоняюсь їй духом і серцем своїм,
Вона – моя мати, святиня, мій дім.

СЛАВІМО ШЕВЧЕНКА

Прийшов наче з сонця, із квітів, з роси,
Щоб духом українців оґріти,
Щоб їх захистить від знущань, від біди,
Щоб жили щасливо їх діти.

Він став проти зла, проти хижих катів,
Що людям життя руйнували.
Він нищив словами – без куль, без вогнів, –
Щоб люд без вини не карали...

Як буйному вітру упину нема,
Хто може слова закувати?

Так само й Шевченка, його «Кобзаря»,
Ніхто не був в стані здолати.

Летів він степами, як небом орел,
До кожної вбогої хати,
Щоб всіх вести до живущих джерел,
І віру в серця поселати.

Він йшов, де був сум і де плач навкруги,
Де були роз'ятрені рани,
Казав, що послабли уже вороги,
Що час вже порвати кайдани...

Що скоро прийде на Україну весна,
Зрадіє убога хатина,
Де плаче і тужить матуся смутна,
І вся українська родина.

І воля засяє, лунатиме спів.
Під втіхи крилом і опіки,
Збере Україна дочок і синів
Й прославить Шевченка навіки.

НАШ ГЕНІЙ

В сіянні вкраїнським Шевченко живе,
У славі й безсмерті наш геній цвіте.
Не зрадив він роду, йому лиш служив,
Він рідну Україну всім серцем любив

І дав він народу безцінний свій дар –
Написаний слізьми і кров'ю «Кобзар».
Хай слава його огортає щодня,
І тішиться кожна вкраїнська душа.

ХОТІВ БИ ВІД БОГА

Нічого не хочу від щедрого світу,
Від Царства Небесного – вищу просвіту,
Хотів би від Бога тих сил і тих чар,
Щоб вивчити серцем Тарасів «Кобзар».

Павло РОМАНЮК**РОЗКРИЛОСЬ НЕБО, ВПАЛО НА КОЛІНА****ВЕСНЯНИЙ ЗОЙК**

Померлим за волю України

*Настала весна
у моєму подвір'ї, –
мамо, скажи,
що то за сон? –
батько пішов
без мене,
в довірі
залишив ми колицку,
що гойдається
у небосклон...
Мені сниться,
що він
на коні
прибуде додому,
де я го чекаю...
А він все не приходить,
бо десь,
у борні,
залишив життя
свого
розмаю...
Мамо,
колицку гойдайте,
щоб батько почув,
що я його кличу додому,
і куль в нас немає,
я у руках
жму чиюсь
закривавлену соломку
і чую,
як хтось-то зове:
– Не хочу!.. Не хочу
вмирати!
Мамо, приходь!
Я боюсь
сам уже,
без батька
і моєї
вкраїнської хати!*

ТИХЕ ПАДІННЯ

*Упала Україна
у манну
«малоїроси»,*

*настала руїна
з її краси, –
Шевченко
у гробі-словах,
усе мріє:
де Ти ділась,
Україно-Маріє?!
Упала Україна
зі своєї цноти:
нема вже ні герба,
нема вже
краси!*

ВЕСНА

*Як плачуть звуки,
обнімаючи кольори,
тихими сльозами
обрискуючи
трелі солов'їв!..*

КАРІ ЖУРАВЛІ

*Росте,
розвивається,
клепоче,
зеленіє,
промінцями сяє,
гонців несе,
серце займає
ніжним співом
небо відкриває
в райдузі тіла,
де сплять
веселі
журавлі,
що небо підіймають
карим курликанням.
Забрела дитина
до пояса
в хмару,
що на комин
потойбічного села
розклала
свої сірі намиста.
Дитина сорочку
вишивану зорями*

*заховала
в тіні
придорожньої смереки,
де дятел
стукоче
у світло полудня.*

КРИЛО

*Розкрилилось небо,
впало на коліно,
і квітка розцвіла
від усмішки його.
Хмари подались
у невідь,
оленів долі
сховати
від сонних мисливців,
з Великої Медведиці.
Сонце
навшпиньки
стало,
рота роззявило,
захотіло поглинути
дзенькіт копит
місяця.
І
так,
вигулькнувши
з ока роси,
моя стопа
ввійшла
в русло майбутніх
кроків.
Мати кликала,
просила
на зоряний сніданок,
Вона взяла
мою тіль
за
зелену розлуку
і повела
у тишу
розкрилиного неба...*

Михайло МИХАЙЛЮК

ПАВЛО ШОВКАЛЮК

(1940-2014)

Ми ровесники. Народилися далекого передвоєнного 1940 року – Павло на його початку, а я в кінці – на Буковині. Павло у славному українському селі Негостині на куті Сирилівка, а я на Руснаках, в передмісті Серету, і відстань між нашими рідними місцями тільки чотирикілометрова. Навчалися в Серетському українському ліцеї. Та не закінчили навчання в ньому одночасно, бо Павло поступив до першого класу в пору, а я на рік пізніше. І так склалося, що Павло став випускником останньої десятирічки, а я першої одинадцятирічки, внаслідок змін в системі освіти.

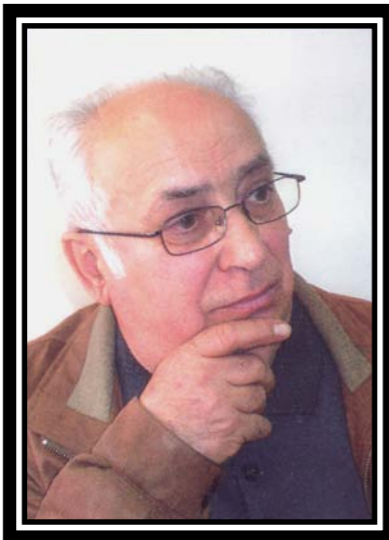
Потім наші дороги розійшлися. Павло поступив до вищої військової школи, а я на українську філологію в Бухаресті. Пізніше офіцер Павло покинув армію і став економістом у місті Онешти, а я після закінчення факультету був призначений редактором у газеті «Новий вік», в якій він друкував вірші і статті ще з учнівських літ. А ще треба згадати, що Павло був найкращим учнем свого класу.

Географічна відстань між нами була велика, та існувала душевна близькість. Нас єднали рідна Буковина, рідна школа та рідне українське слово. Зустрічалися ми особисто рідко – іноді під час відпусток, коли Павло вже був одружений з Валерією Чернівцяном, своєю однокласницею з сусіднього села Балківці, випускницею української філології в Бухаресті, або в столиці. Зате часто зустрічалися, так би мовити, «на папері», бо Павло був активним кореспондентом «Нового віку», згодом «Українського вісника», де друкувалися його дописи і вірші. А на висланих до редакції сторінках завжди було кілька теплих слів до мене: «Дорогий Гальку (так кликали мене по-домашньому), посилаю тобі... Постарайся надрукувати...».

Важко писати про друзів, коли раптом вони стають спогадом. Надто багато з них останні десятиріччя ступили на дорогу неповернення.

Десь наприкінці минулого року Павло подзвонив мені і покаржився на стан здоров'я, на те, що в ньому

інфекція, з якою не можуть дати собі ради лікарі в Онештах – ліг у лікарню саме в період зимових свят (читай про це у репортажі «Не нападайте на лікарів» у лютневому номері румунської сурівської газети). Потім його вислали до бухарестської лікарні неврології «Карол Давіла», де він лежав у відділі інтенсивної терапії і де сподівався на одужання.

Дзвонив мені час від часу, цікавився висланими до редакції матеріалами його сином, котрий живе у Франції і котрий, стурбований станом здоров'я батька, приїхав до Румунії, я передав Павлові останні українські публікації. Від сина я дізнався, що стан здоров'я мого друга погіршав – є ускладнення, та хотілося вірити, що він переборе недугу. Та несподівано смс по мобільному телефону: «Павло скінчився вчорашнього вечора...»

Павло Шовкалюк від ліцею і до останнього подиху мав одну велику пристрасть – поезію. Почав писати з юнацьких літ і друкувати вірші на сторінках «Нового віку», літературного додатку до газети, згодом у альманасі «Обрії», його вірші появилися в альманасі «Серпень» (1964), а після революції друкувався у «Нашому голосі» в «Українському віснику», «Вільному слові».

Цілі десятиріччя мріяв про появу власної поетичної збірки, і аж в 2008 році я упорядкував йому невеличку книжечку під назвою «Перехрестя», яка стала його видавничим дебютом і якою він дуже радів.

Через різні обставини (технічний фах, відірваність від літературного життя тощо) Павло Шовкалюк не став помітною постаттю у нашій літературі, але треба віддати належне його відданості писаному слову, його незрадливій любові до рідної мови, його вірі у плід власного пера.

Висловлюю сердечні співчуття дружині покійного друга Валерії, його трьом синам і усій родині з приводу втрати мужа, батька і дідуся.

**Хай буде пером тобі земля,
незабутній друже!**

Павло ШОВКАЛЮК

ДОДОМУ

Із поля додому вертаюсь
Горілиць на пшеничних снопах.
За нами біжить рогатий місяць,
Великий віз по небі котиться.
А тато коней поганяє
Прямо через Чумацький Шлях.

СЛЬОЗИ

Бабині сльози злились
людськими стежками
з водами усіх криниць.
Я дивлюся на небо,
щоби між спалахами зірок
побачити бабині очі.

КОНТРОЛЬНІ

Учителька перевіряє
контрольні роботи
на вирваних із зошита
аркушах паперу.
У реченнях –
поміж іменниками
і займенниками, –
навіть поміж помилками,
учителька де-не-де
знаходить і себе.

ХЛОПЦІ

Біжать хлопці
за потік,
де купаються
дівчата.
Але там,
на жаль,
тільки гребля,
в якій вони
навіки
замурувалися.

ЧИ ТО САД

Не досить
дереву піднятися
перед світом.
Не досить світлу
принести
ще ненароджених птахів.
Бути яблуню
хоч би день,
щоб побачити,
крізь вогняне коло,
зовнішній світ,
і навіть тоді
не знатимемо,
чи то, справді, сад,
чи, може, щось інше.

НАЧЕ ВОКЗАЛ

Я – наче вокзал,
зустрічей і розлук,
снігом зацвів,
а поїздів багато.
Прибувають зрячими,
та відбувають сліпими.
Бо очі їх
мерзнуть у моїх очах.

ЯКЩО

Якщо любиш волю,
Розітни собі
Грудну клітку
і випусти з неї серце,
А з кожного ребра
створи жінку.

МАМИНІ СТЕЖКИ

Від слова до слова,
від надії до надії,
від зірки до зірки –
якими вона нині
відшукує віру
і любов не докінчену...

СТРАХ

Боюсь роззутися,
бо ноги, босі
побіжать прямо
в дитинство
недотоптаню стежкою.

ТВОЄ СЕЛО

Твоє село –
На перехресті доріг
Згадку про нього
Донині зберіг.
Колись я до нього,
До тебе я біг,
Та перехрестя
Здолати не міг.

ДАВНО

Давно себе я вже не бачу
у дзеркалі очей твоїх.
Зиму сітчатка там рисує,
А на повіки іній – сніг.

Нема після років розлуки
палких між нами вже обнять.
Гадюкою дорога в'ється,
тебе від мене відганя.

ЛІТОПИС

Біля хати мого прадіда
Я збудував фортецю
З каміння і сердець.
Коло дідових доріг
Я викопав криницю
Живої води.
Із віри материнської
Підняв я пам'ятник
Нашому безсмертю.

Корнелій ІРОД

ПОКЕР

(Із циклу ПРОМАХИ)

Світлій пам'яті Юрія ЛУКАНА

(Продовження з № 236)

Аж восени, тобто наступного навчального року, з'явився перший доказ, так би мовити, «намацувальний». Керував я в той період невеликою студентською літстудією, яку відвідували лише кілька колег (згодом «померла» вона, скажимо, «природною» смертю...). Одного дня Васіле Кіш просить, щоб я запрограмував його читати оповідання на наступному засіданні і залишає мені рукопис. Про що писав Васіле Кіш? Автор описує від першої особи запеклу партію покеру, під час якої він програв не лише свої гроші, але й внески УТМ, які він збирав, будучи секретарем організації. Коли здав собі справу, в яку біду попав і яка небезпека загрожує йому (Розумієте? Він програв у карти гроші «революційної організації», це ж не жарт!), зламав вночі двері від шафи свого друга (біденького хлопця, сироти, для якого склалися якісь родичі і послали студентів гроші на пальто), украв гроші, щоб покрити програні внески. Але, оговтавшись і не будучи в силі терпіти муки совісті, ставить гроші в шафу і стирчить біля неї до ранку, щоб запобігти «відвіданин» іншого злодія (шафи всіх студентів знаходились вишиковані, як і в нас, у довгому коридорі), але насамперед покається перед другом за свій підлий вчинок.

А диви, – подумав я, зважаючи на зовсім немудрий сюжет оповідання, – на злодієві шапка горить! Отже, знову покер, знову програв, знову вкрадені гроші і потім повернені (в оповіданні – всі гроші, в дійсності – лише двісті...), знову пальто... На цей раз, оповідання остаточно переконало мене: Васіле Кіш украв гроші Юрія Лукана! Але, на жаль, я ще нікому не міг цього довести.

Тоді, тобто тієї осені, я ще не знав, що нещастя, яке сталося навесні того ж року, подасть мені останній і найвагомий доказ того, що Васіле Кіш украв Юрієві гроші. Але дізнаюся я про це аж навесні 1959 року, коли я та Юрій закінчували IV-ий курс, а Васіле Кіш V-ий (відділ сербськохорватський) і невдовзі мав складати випускний державний екзамен, після

якого він мав покинути Бухарест і, як кажуть, лахи попід пахи і драла за призначенням чортзна-куди, а підозра за крадіжку залишиться надалі ганебною плямою на мені й на Євдженіві Лумезіану.

А ось яка трагедія сталася в червні 1958 року. Був у нас чудовий колега – Теодор Алдя (однокурсник Васіле Кіша, але на відділі румунської мови та літератури), син священника з Гацеґа. Одного сонячного дня Теодор запросив свою подругу (студентку першого курсу) на «шпацір» у Баняський ліс. Побули вони зо дві години серед чудового пейзажу, а вкінці сіли на лавку неподалік автобусної зупинки. Невдовзі приплентався до них п'яний капітан міліції, гепнувся біля дівчини і, сміючись по-дурному, став обмацувати її і щипати за груди. Потім підвівся важкувато, взяв дівчину за руку, почав тягнути й наказувати, щоб ішла з ним. Тоді Теодор вхопив п'яницю за мундир, вивільнив руку своєї подруги і сказав їй, щоб відійшла кілька кроків. Але в ту мить капітан вийняв пістолет і вистрілював тричі за дівчиною; з трьох куль дві попали – одна у ногу, а друга у шию, і дівчина упала. Мов громом прибитий, Теодор Алдя ще держав капітана, коли той повернувся і, притуливши дуло до його грудей, застрелив нашого колегу. Його важко поранена подруга вижила. Почувши постріли, з сусідньої алеї вийшов полковник Нікулеску (завкафедрою військової підготовки Бухарестського університету; він випадково знаходився там) і голосно вигукнув: «Стій!». Побачивши полковника, п'яний капітан, мабуть, злякався й усвідомив у якійсь мірі свій вчинок – підняв пістолет і застрелився.

Після цієї трагедії нас вразила поведінка батьків застрелених студентів. Мати пораненої дівчини кричала перед факультетом, що «через якогось хулігана» її дочка мало не вмерла. А Теодорів батько стояв у каплиці Інституту криміналістики «Міна Мінович» біля труни свого сина. До покійницької привезли й труп убивця (був він уже у формі сержанта...). Біля нього стояли боса селянка, біденько одягнена в чорному і парубчак якихось сімнадцять років (певне, мати і брат покійного капітана); глипали вони якимось боязко докола, а мати майже не наважувалася плакати. До них підійшов Теодорів батько; отець висловив співчуття у зв'язку з нещастям, яке вдарило їх («Такою, мабуть, була Господня воля...»), і попросив дозволу прочитати молитву, щоб Бог простив їхнього покійника та упокоїв душу його на вічний спочинок. Тільки тоді мати наважилася тихо заплакати.

Ще того дня, після обіду, Теодорів батько прибув до гуртожитку за речами свого сина. Кілька колег допомогли зібрати й запакувати вміст Теодорової шафи. Вкінці отець поцікавився про Теодорів годинник. (Мова йде про будильник, єдиний на весь гуртожиток, якого Теодор позичав то в одну спальню, то в іншу тим, котрим наступного дня треба було вставати дуже рано, щоб не запізнити кудись, здебільшого на військові заняття; тоді студенти проходили військову підготовку один день на тиждень і місяць – звичайно липень – під час літніх канікул.)

– Я залишив би вам його, – сказав Теодорів батько, – але син мій дуже дорожив цим годинником, бо для нього був він милим зв'язком із життям студентських років. А тому був би він і мені дорогою згадкою...

Але будильника не знайшли ніде, і нам було і соромно, і дуже жаль бідного отця, бо між часом довідалися, що його дружина тяжко хвора на серце, а менша дочка лежить паралізована поліомієлітом. Теодор мав бути його єдиною й надійною опорою...

Корнелій Ірод, Микола Корсюк і Юрій Лукан

Минув рік від смерті Теодора, і одного дня Васіле Кіш пропонує мені іти в кіно, але перед тим, каже, мусить повернути до свого дядька Ніку на пробу штанів. Ніку був люксовим дамським кравцем, але шив одяг і своєму племінникові. Мав він своє ательє (і помешкання) в самому центрі Бухареста, на вулиці Академії, там, де зараз нове крило Інституту Архітектури. Бував я в його дядька ще, мабуть, двічі чи тричі, і кожного разу Кішова тітка (випускниця тридцять з чимось років тому Бухарестської консерваторії, але, вийшовши заміж за Ніку, ніколи не займалася музикою) розказувала нам про різні смішні і нетактовні вчинки свого чоловіка: вертався він якимось в неділю вранці з базару, побачив у внутрішньому подвір'ї, як під скринькою з-під фруктів щось збивається. «Піймався щур!», – подумав Ніку. Забіг у кухню, вхопив горшок з окропом і вилив на скриньку. Почулося страшне кудкудакання, після чого вибігла сусідка й забідкалася: була то курка, яку вона щойно

купила на недільний суп... Іншого разу прийшла на пробу до пана Ніку дружина міністра з десятирічною дочкою. «Добре, що сукня готова, – каже вона, – а плащ можна відкласти на осінь, бо ми вже не їдемо за кордон». «Ні? – дивується Ніку. – То чому?» «Мій чоловік каже, що краще сидіти нам дома...» «Ото дурень!» Дружина міністра промовчала у відповідь, але дівчина взяла її за руку: «Мамцю, ходім звідси...».

На цей раз нам не до її оповідей – запізнаємо на сеанс. Але доки пан Ніку приміряв штани своєму племінникові, я роздивлявся докола. Раптом тривожно окам'янів: на полиці, біля крійного стола я побачив Теодорів будильник! Придивляюся пильніше. Ні, нема жодного сумніву, я ж не міг помилятися – бачив і позичав той годинник стільки разів!

Більше не потрібно було мені доказів, я остаточно переконався, що Васіле Кіш злодій і що то він украв минулого року гроші від Юрія Лукана. В першу мить я хотів сказати це йому таки там, в ательє його дядька. Але тоді ж оволодів собою і зумів угамуватися: зроблю це при

Юрієві! Ще того вечора я сказав йому:

– Джика, я певен, що відкрив злодія!
– Якого злодія?

– Того, котрий минулого року вкрав твої гроші...

– Та залиши, Нелу – мені не до цього тепер. Я не знаю, чи вдасться мені врятуватись на завтрашньому екзамені старослов'янської мови, а ти...

Правда й те, що Юрій дуже боявся іспитів. Був він, дійсно, хорошим спортсменом у багатьох галузях спорту і при потребі неабияким забіякою, був музикантом (грав на баяні, на акордеоні, гітарі, мандоліні), як і три його брати – селяни, але разом і музиканти. А вчитися вчився Юрій добре, та не був відмінником.

Отже, довелося відкласти викривання злодія до закінчення літньої сесії. Але між часом Васіле Кіш склав дипломний екзамен і поїхав за призначенням (про це я довідався пізніше) до Ґатаї, в Банат, де став викладачем у сербському ліцеї.

(Далі буде)

Марія ЧУБІКА

ЖИТТЯ ПРОЖИТИ – НЕ ПОЛЕ ПЕРЕЙТИ

(Продовження з № 236)

З дня на день я все краще засвоювала все, що мала робити: годувати дівчаток, гуляти з ними, прати пелюшки, ходити до магазину за покупками. Також я допомагала хазяйці на кухні. Вона готувала дуже смачні страви. Я уважно слідкувала за нею, щоб навчитися і бути доброю господинею.

І не зчулась, як пролетіли осінні дні. В повітрі закружляли у своєму легкому танці ніжні сніжинки.

– Зима вже на порозі, – сказала одного ранку моя хазяйка.

Невдовзі почали приготуватися до Різдва та Нового року. Тайком, щоб ніхто не бачив, я поплакала, пригадавши, як ходила колядувати, як з мамою та бабусею ходила на Осоношні, щоб побачити, як опівночі відкриваються Райські ворота. Всі три дні Різдва ми, діти, ходили за бетлегемами. Ой, як весело було, хоча і замерзали.

А ще в них на Святий вечір на столі були скромні страви, і це мене дуже здивувало. Як змогла, я пояснила, які страви ми готуємо на Святий вечір, як колядуємо.

Але, що робити? Така вже моя сирітська доля – бути далеко від рідного дому.

Короткі зимові дні минули скоро, наближалася весна, яку я з нетерпінням чекала. Сонце пригрівало все дуже і дуже, з неба лилися веселі співи пташок. З ними разом немов співала і земля, по якій бігли і весело дзюрчали струмочки. У садах трава зелена-зелена, як смарагд, уквітчана жовтими кульбабками. А ранком на них блищали прозорі краплини роси.

Через кілька сонячних теплих днів і дерева в садочку вбралися білорожевим цвітом. Над ними загули працьовиті бджілки. Одним словом, ожила вся природа. Якби не гуркіт машин та свист поїздів, то могла б подумати, що я у раю. Одного дня, коли Марічка та Лілея заснули, а пані Клара пішла за покупками, я знайшла у клуні рискаль, перекопала городець і зробила кілька грядок. Опісля попросила хазяйку, щоб купила сіянки цибулі та різного насіння.

Пані Клара, як побачила грядки, обняла мене (так, як обнімала моя матуся) і сказала:

– Що б я робила без тебе?

Весняні дні були сонячними, теплими, і я більше часу проводила з малими в саду. Вони вже робили свої перші кроки, а я їм казала: «Дубові нужки, дубові!», щоб вони скоро навчилися ходити. Опісля клала їх у візок і йшла на вулицю...

Так, одного підвечір'я зустріла по дорозі гарного молодого мужчину. Глипнула на нього. Але скоро відвела очі в інший бік, а він став, як укопаний і дивився, дивився на мене.

Наступних кілька днів ситуація повторилася, а вже десь через тиждень він привітався зі мною, але я засоромилась і не відповіла йому.

Опісля запитав, звідки я і де живу?

Я від сорому і рота не роззявила, тільки рукою показала в бік хати моїх газдів.

– Розумію, – сказав і протяг мені руку, – Я Алекс, а тебе як звати?

Я не знала, що мені треба робити чи казати, бо я ще ніколи не бачила, як знайомляться двоє молодих людей, тобто хлопець та дівчина.

– У нашому селі хлопці знали всіх дівчат, а дівчата всіх хлопців змалечку, всі разом ходили на вечорниці, чищення кукурудзи та на заводини.

Поки думки роїлися в моїй голові, а серце бухало в грудях, я ще не прийшла до тями, як він узяв мою руку у свою і сказав ще раз: Єв сунт¹ Алекс!

В голові майнуло: «Ага, мені треба сказати своє ім'я».

– Єв сунт Анна, – з великим хвилюванням відповіла я і зашарілась по самі вершечки вух.

– Анна, – повторив він і помахав мені рукою.

Я мовчала, ніби води в рот набрала. Вперше в моєму житті я розмовляла із незнайомим хлопцем, із чужинцем.

Вирішила більше з ним не стрічатися, тому змінила годину, в якій звичайно виходила із дівчатками на прогулянку. Але він сідав на лавку і чекав, чекав, аж поки я не виходила.

Одного підвечір'я приніс і подав мені газету, в якій було написано про нього. Я подивилася на фото і віддала газету.

– Чому не читаєш? – здивовано запитав.

– Я не вмю читати, – відповіла я спокійно.

– Як не вмєш? Ти до школи не ходила? – запитав здивовано.

– Ходила, але лиш два класи, – відповіла тихіше та засоромилась.

Наступного післяобіддя, коли ми знову зустрілись, він весело вигукнув:

– Я тебе навчу читати та писати!

У його руках був румунський буквар та один зошит.

– Сьогодні вивчимо п'ять букв: А а, В в, С с, D d, Е е.

Опісля я повторювала за ним букви, але через деякий час відчула, як соромом розпалює моє обличчя, і гарячі сльози полилися з очей.

– Ну плинже², ну плинже, – мовив і ніжно погладив по голові.

Я мовчки встала, забрала дівчаток та скоро рушила додому.

«А чи додому? – майнуло в голові. Мій дім дуже далеко...»

– Що сталося? Тебе хтось образив? – запитала хазяйка.

Замість відповіді я заперечливо похитала головою, не в змозі вимовити й слова і подалася в садок, щоб поплакати на самоті.

– О, Боже, одним даєш все, а іншим лише черству крихітку. Залишив мене сиротою і бідною, а до того ще й неуком. Чому, чому, чому? – плакала і побивалася, як поранена пташка.

Там я просиділа аж до темна, потім всю ніч ні на хвилину не стулила повік, а ранком взялася до роботи.

Наступних кілька днів я не виходила на вулицю, гралася з дівчатками у садочку, плела їм віночки із квіток кульбаби.

Одного дня пані Клара сказала, що про мене питав молодий мужчина. Я зашарілась і промовчала.

За ці кілька днів я встигла дуже багато чого передумати. В голові бушували думки: «Яка я дурненька! І понавидумувала сама собі хтозна-що! Та хіба він досі не стрічав мене? Я ж не до нього! Так, я йому не пара. Ой, який сором! І що мені в голову влізло? Сором, сором і знову сором! Від сьогодні я з ним не розмовлятиму, хіба що «добрий день» скажу, бо й так, коли вперше йшла сама до магазину за покупками, то віталася із усіма, кого стрічала. Люди з цікавістю дивились на мене, одні відповідали, інші ні. Опісля моя хазяйка пояснила мені, що тут вітаються лише із знайомими людьми.

А звідки мені було знати? У селі ми всі зналися, всі і віталися, або якщо і не знаєш якогось вуйка чи тітку, то все одно вітаєшся. Ставалось так, що вони не пізнавали мене, то питали: «А чия ти,

Мал. Василя СОКОЛЮКА

дитинко?». Я казала чия, а вони: «Рости велика!» «Дякую файно!», – відповідала я. Отак в нашому селі. А тут зовсім не так.

Наступного дня, коли сонечко вже хилилось за обрій, я вийшла із дівчатками на прогулянку. Вже здалека запримітила його на лавці. Він, мабуть, чекав мене. Я наблизилася, привіталася і пройшла мимо нього.

За мить він вже був біля мене, взяв за руку і тремтливим голосом сказав:

– Не треба тікати від мене, я бажаю тобі тільки добра, повір. Прошу, вислухай мене. Ти гарна дівчина. Я не думаю, що хочеш все життя доглядати чужих дітей. Тобі треба вчитись, щоб потім ти могла працювати. А для того ти повинна закінчити бодай сім класів, бо без них тебе ніхто не прийме на роботу. Я хочу навчити тебе писати і читати. В кожній школі можна тепер скласти іспит за два класи, так що цієї весни можеш закінчити третій та четвертий класи. У нашому місті багато різних фабрик, і ти зможеш працювати. Фабрика забезпечує і житло – однокімнатну квартиру. Прошу, подумай добре, а через кілька днів даси мені відповідь. Добре? – перепитав і так сумно-сумно подивився на мене, що мені стало ніяково.

– Добре, – відповіла я тихо і рішила серйозно подумати над його пропозицією.

(Далі буде).

1 Єв сунт – eu sunt (рум.) я є.

2 Ну плинже – nu plînge (рум.) не плач.

Михайло-Гафія ТРАЙСТА

У НІЧ НА СВЯТОГО АНДРІЯ

(Новела)

(Продовження з № 236)

Протягом навчального року студенти не були кращими, особливо філософи та юристи, а останні знали дуже добре, як використовувати свої права. Не існувало тижня без скандалу чи бійки між студентами і солдатами чи ремісниками. Після чого слідували скарги, арешти, помсти, примирення, які закінчувались новими сварками...

В іншому листі писав:

«Чи може угорська молодь, яка уважає школу місцем позбавлення волі без бажання і любові до навчання, яка бере участь в нескінченних скандалах, знайти часу для справжньої науки?»

Якщо запитаєш будь-кого з молодих чи старших, тих, що вважають себе мудрими, – тобто знають п'яткати по-латинському, то він розкаже вам сотні історій, одна кумедніша від іншої, або приділи трішки уваги будь-якому студенту – і побачиш, з якою гордістю він розповість тобі пригоди, в яких головний герой, входячи до корчми, починає лаяти і обливати брудом присутніх, розбивати пляшки, ламати стільці, рвати скатерки, а іноді і вдарить кого-небудь, а коли бійка немунуча, він свисне, і в наступний момент до корчми вб'їжить зграя філософів чи юристів, аматорів рукопашного бою, а часом доходить й до того, коли все, що попадає їм під руки, перетворюється в холодну зброю: поламані ніжки стільців та столиків,

пляшки, лопати, мітли, шкіряні ремені, уламки цегли, плитки чи каменя, деколи появляються і ножі та топірці, а, бувало, що пролунає і постріл з револьвера. Переляканий «ворог» починає відступати, або запрошувати переможців випити з ним чарочку, опісля другу, і так до самого ранку.

Юристи видумали ще один спосіб випити безкоштовно. Буває, увійдуть в корчму, в якій гуляють ремісники, і один з них крикне на весь рот: «Хто не дякон, геть!» Тобто, хто не знає латинь, хай виходить надвір. Скрипалі перестають співати, пари відступають, а той грізним голосом питає далі:

«Мой, цигани, кому будете грати?»

«Панам юристам», – відповідають, низько кланяючись, цигани.

Тоді до непрошених гостей підходять ремісники і починають пригощати їх вином чи пивом, запрошувати до своїх столів, і так гуляють до самого ранку.

Ну, і з чим залишиться такий студент після академії? Хіба що навчиться трохи латинської і матиме багато пригод, які буде пам'ятати все своє життя...»*.

Молодий Антал Курукз був невиліковним меланхоліком, якби не милосердя та добрі поради, якими заохочувала його рідня, то він замість того, аби взяти життя у власні руки, давно покінчив би його самогубством. Закінчив Академію, так би мовити, без власної волі, з дипломами та нагородами, яких вічно губив десь ще до того, як принести їх додому. Він був завжди самотнім, не так через свою натуру, як завдяки тому, що його обходили, не бажаючи слухати його вічні балачки про смерть.

Антал в замку поважали всі, але і побоювались його, уважали якимось дивним через те, що під час різних гостин він сидів відсторонено, занурившись в думки, чи випивав келих за келихом токайського вина і відходив, з ніким не попрощавшись.

«Він збожеволіє, або пострижеться в ченці», – часто з переляком говорила його мати.

«Він – мудрий хлопець, закінчив академію, от побачиш, все буде в порядку», – заспокоював свою жінку Альмош Курукз.

Спочатку Антал піклувався архівом соляних шахт, порався в деяких запорошених папках, які не

ДЕМОН СОЛОТВИНСЬКОГО СОЛЕРУДНИКА

(Закарпатська легенда)

Багато століть тому, коли почали сіль у Солотвині добувати, проживав тут один солекоп. Приїхав здалеку заробляти на щоденний хліб важкою роботою. А був дуже бідний, не мав і хати. Подумав собі, що буде він жити під землею в шахті та весь час, не піднімаючись на землю, сіль добувати, щоб заробити грошей на хату.

Багато часу перебув у шахті спокійно, хоч і лякали його робітники, ніби там демони живуть. Та одної ночі, коли не спав, а рубав сіль, подумав собі за роботою:

– О, демоне, демоне! Скільки говорять люди, що тут живеш і велику силу маєш! То з'явися й допоможи мені сіль добувати.

Подумав і рубає сіль далі. Десь коло півночі змучився за роботою та й придрімав. Але очунався і не кидав роботи, помалу розбивав велику брилу на менші. І проговорив:

– Демоне, демоне! Допоможи мені сіль рубати!

Нараз лиш чує він страшний грім. І бачить – перед ним розкрилася соляна скеля, з неї вийшов демон. Закричав демон громовим голосом:

– Просив ти мене, я тут, то чого хочеш!?

Бідний робітник перелякався, що кінець його життя, і не знав, що й сказати. То демон гучно запитав знову:

– Просив ти мене, я тут, то чого хочеш!?

Упав солекоп на коліна, благає:

– Не хочу я від тебе нічого, тільки життя мені лиши!

були потрібні майже нікому. Архів знаходився в одній з підвальних кімнат замку.

Прийняв свою нову місію з байдужністю людини, відірваної від зовнішньої реальності, і виконував свої обов'язки, повільно усвідомлюючи, що враз знайшов святу тишину, до якої так прагла його душа, бо тут ніхто не буде докучати йому своїми порадами, і він врешті може бути ніким і нічим.

Та одного дня його батько прийняв до замку купця Адама Сукало з сім'єю – дружиною Ганною, сином Лукашем та чарівною чорноволосою дочкою Даркою, яка витягла Антала з підвалу з-поміж запорошеного архіву на чисте повітря, на подвір'я замку, на берег

На це демон розсердився і закричав утретє, а так страшно, що соляні скелі потріскалися:

– Просив ти мене, я тут, то чого хочеш!?

«Буде як буде, – подумав собі робітник, – все одно раз доведеться помирати». І мовив:

– Поможи мені рубати сіль!

– Щастя твоє, що ти сказав, – прогрімів демон. – Інакше був би тобі кінець. А тепер іди спати, я допоможу тобі. Лише заробітком по-братськи ділитися будемо.

Солекоп пішов, але від страху довго не міг заснути і слухав, як демон рубає скелі. А над ранок заснув. Пробудили його робітники, що прийшли на роботу. Як устав, побачив гору нарубані солі. Що трапилося з ним – не сказав нікому. Виплатили біднякові за сіль 320 срібних і 5 крейцерів. Дуже втішився він: тепер буде за що хату купити. Але подумав, що треба і з демоном поділитися. Вночі пішов до шахти з грішми.

Раз лиш з'явився демон. Почали ділитися, присівши на дошку над великою ямою. Поділились, а останній крейцер не розділити. І каже солекоп:

– Я й так не заслужив цих грошей, бо сіль рубав ти! Бери собі цілий крейцер.

– Щастя маєш, що ти мені присудив його! – відповів на те демон. – Бо пропав би ти інакше навіки.

І віддав усі гроші бідному солекопові. Купив собі хату бідняк і вже не був бідняком. Ще й сьогодні видно, де розкололася скеля від голосу демона шахти.

озера, в сади і в парки, які буяли скрізь. Бо де появлялася дівчина, через кілька хвилин появлявся і Антал. Та, на жаль, хлопець не міг побути на одинці з дівчиною і намілюватись її красою, бо враз, наче з-під землі, появлявся і художник Анджей Янковик, з яким ще до приїзду дівчини в замок щиро дружив, а тепер ненавидів його від усієї душі, і тільки те, що Анджей був його гостем, спиняло Антала викликати його на дуель.

(Далі буде).

* Події, про які йде мова в листі, описані в «Подорожі по Мараморощині» Якова Головацького.

Павло РОМАНЮК

НЕЗАГОЄНІ РАНИ

(Продовження з № 236)

19

Того ж самого осіннього ранку, коли Петро Чорняк і його жінка Гафія пішли з дому, кожне в свій бік, щоб могти впоратись коло хати, Марія – Чорнякова невістка – понесла дитину до матері за Потік і повернулася додому.

«Додому» називала Марія Чорняків дім.

Відколи Дьордія взяли у військо, Марія проживала, господарювала коло хати Петра Чорняка, куди її привели за невістку...

Того ж самого ранку пішла з дому і Людмила.

– Йду до попа Верби попрати білизну і свиней нагодувати, – казала при відході.

Звістка про те, що з кожної хати підуть працювати в Н. «добровільно» по двоє осіб, зовсім не турбувала Людмилу.

А над пропозицією Верби вона не думала довго...

– Піди, – казав той, – піди туди в Н. Що тобі?.. Молода, як косичка... Ех, аби я був у твоїх роках!.. Ой, йой, йой... Ц-ц-ц... іди... Там розцвітеш, забагатієш, придбаєш гарне намисто...

Ні дві, ні три, Людмила зібралися й пішла... «Піду і повернуся», – думала вона мовби сказала: «Перестрибну тин, а опісля ще раз – перелаз, і все готово...»

Пішла з Вербою до сільської хати і записалася на довгий список тих, що мали відходити того ж самого дня.

– Підуть і другі завтра... Ще буде один транспорт, – лагідним голосом говорив Горбач, а опісля думав про себе: «Що зроблю, небожко? Гарна ти... мабуть, ніколи не повернешся...»

Людмила повернулася до Верби закінчити роботу, а опісля подалася додому, щоб злагодити «щось на дорогу».

Марію теж покликали записатися на той же список.

– Майте розуму, пане!.. Бійтеся бога святого! Як мені іти? В мене дитина мала! – захищалась Марія, коли начальство настоювало, щоб відіслати і її.

– Ні, підеш!.. Мовчи!.. – закричав Говер. – Дитину догляне теща, мати.. Маєш на кого лишити!.. Маєш, хто би доглянув.

– Не піду! Не піду! – закричала Марія і вийшла. «Підеш завтра!.. Провчу я тебе!» – думав Горбач, слідкуючи за Марією, яка віддалялася...

Повернувшись додому, вона застала Людмилу коло печі. Та готувала їсти.

На лаві лежав уже готовий, злагоджений клунок. – Ти збожеволіла, дівчино!.. Думаєш, що так: гоп-цуп, раз-два – на роботу?! Дам я тобі духа! Що скаже мати, батько? Га? Дуро!.. Бо інакше тобі не можу сказати. Піди скоро зняти себе зі списку! Чула?.. Бо зараз, як тя беру!.. Хоч я лиш невістка у цій хаті, пропала була, бодай була запалася, а не буду дивитися ні на що!.. Як тя беру!..

– Не піду! Я хочу... – вперто відповіла Людмила. – Людмילו, – підійшла Марія до неї. – Людмילו, ти не бачиш?.. Вони в нас дома... в нашому селі командують, а там?! Пропало і те, що «в своїй хаті й угли помагають», пропало...

«П'ятнадцятилітню дівчину легко обманути, – думала Марія. – А на списку то або обманені, як оця дура, або дрантюги всякі, старигани», – розвивала вона далі думку, коли вже наближалася до сільської хати разом з Людмилою, щоби стерти «дуру» (як вперше, відколи Марія за невістку в Чорняка, назвала вона Людмилу) зі списку.

Коло сільської хати стояли три вантажні машини. Довкола плив гамір стариків, жінок, дітей. Одні плакали, другі підходили до дверей сільської хати, просилися ввійти...

Хтось благав Петра – сільського службовця: «Та не беріть і мою!.. Хай залишиться... Молитися буду за вас, будьте добрі, пане Петре...»

«Ні!» – була відповідь. Двері з грюкотом закрилися. Петро ввійшов, незважаючи на благання людей, що товпились коло дверей.

Марія з Людмилою за руку пробувала наблизитися до дверей, але враз знявся вереск...

З-за рогу появилися солдати з рушницями наготові.

Миттю оточили натовп.

Один з них щось загорлав по-мадярськи, і потім решта почали штовхати натовп до машин.

Несподівано в натовпі опинилася і Марія з Людмилою, бо до дверей сільської хати вона не встигла добратися, щоб попросити Петра стерти Людмилу зі списку.

Кілька солдатських рук піднімали людей і пхали у

відчинені двері машин.

Хтось спробував тікати. Короткий постріл, невиразний болючий крик покотився перед сільською хатою і згас...

Діти, яким вдалось вирватися, розбіглися, мов ягнята від голодного вовка...

Через годину коло сільської хати запанувала надгробна тиша.

Офіцери й солдати пили в «офіційній» кімнаті Петра за «виконання наказу».

Сільський сторож посипав попелом місце, де залишилася пляма крові...

Мов грізний грім, ця полуднева подія вдарила, поранивши серця роняців, закарбувала на порозі їх життя страшний, ніколи не забутий знак. Дотоді ті, що поверталися з фронту, помирили тихо, або в страшних муках болю. Село вже призвичаїлось (хоч це сталось за дуже короткий час від початку війни), з такими подіями.

Інколи в село надходили «чорні листи»: що той і той вбитий, «помер на полі бою. Йому...», або приходили телеграми: «Той перейшов на бік ворога. Сьогодні його будуть вішати за зраду» і т.д.

По таких не били в дзвони.

Дзвін тоді відпочивав, мовчав. З жалем хотів був ударити, щоб перервати чорні дні, які спускались гідким орлом, гадюкою на сім'ю «зрадника».

В той день дзвони не дзвонили, не турбували полудневу ронянську тишу.

Жінку, яку влучила куля, поховали в нашвидко вириту яму.

Навіть піп Верба не читав, як завжди: «Боже небесний, прийми її грішну душу, одпусти гріхи цієї жінки-грішниці, що нині йде з-поміж нас, прощаючись зі світом... Бо тіло... Амінь...»

Ні, ніхто не читав над тілом вбитої жінки.

Поранене село подобало на тиху зарослу мохом і бур'яном могилу.

Хоча був полудень, ніхто, навіть діти, не появлявся на вулицю.

Минули ще дві години.

Сонце тихо сунулося по осінньому небі, припікало, мов на зло.

Дорога, що виходила з села, здавалася кужелем диму, що сіро розлітається вслід за літаком.

Цією звичайною дорогою з Сигота до Рони повертався, як і три дні тому, з таким самим транспортом Петро Чорняк.

Йшов повільною ходою, як завжди.

– Вйо, Дойно, вйо!.. Ти що, втомилася?.. Гей, вйо, бо ті... чорти, пороззявляли роти, мов ворони, чекають обід...

Коли віз порівнявся з Іванковою хатою, назустріч вибігла Іванкова жінка.

«Сказати, чи ні? – думала Анна. – Скажу, хай знає...»

– Го, Дойно, го! – припинив втомлену кобилу. – Го, що?! – і остовпів. Далі не міг вимовити ні слова.

Лиха звістка оголомшила Петра.

Анна повторила ще раз.

Петро не рухався. Не вірив почутому.

Йому стали привиджатись дороги і країни, через які проходив... В пам'яті гули дзвоном думки – уривки спогадів. Перед собою, мов крізь мряку, побачив Людмилу... Марію...

– Вішта-а! Ді-і! – враз вибухнуло з його грудей.

Немилосердно вдарив батоном по скорченій спині кобили.

Віз погрюкотів по битій дорозі, летів до сільської хати, пробуджуючи мертву полудневу тишу.

Спинив коня коло сільради, перед сходами. Добув з воза палицю. Спираючись на стіну, кульгаючи, увійшов у вхідні двері, а далі, не стукаючи в «офіційні», звідки доносились весела розмова.

Відкрив нервово двері.

За довгим столом бенкетували офіцери.

Корзан, Верба, Горбач, дочка Бігуна і Бігун сиділи поруч.

Бенкетуючи, не звернули увагу на Чорняка.

Сторож знав Петра, як за свого. Офіцери теж... Тільки Петро Корзан, побачивши його, здригнувся...

Незважаючи на присутність офіцерів, Чорняк закричав:

– Петре, де моя дочка?! Де моя невістка?! Як ти смів?! Не боїшся Бога? Га? – і наблизився до нього... – Ти свого... – не доказав... Кулак офіцера, що сидів поруч Петра К., перервав мову Чорняка, збив його з ніг.

– Винести звідси цього нахабу! – закричав офіцер. – Як він посмів перервати бенкет!? Я сам своєю рукою розстріляю його! Це тобі рідня!? Га?! Петре Корзане! – горлав офіцер.

– Пробачте, пане старший лейтенант. Я його зараз... Більше... – плентав у роті язиком Петро К.

– Ти рекомендував його возити хліб !.. – горлав далі офіцер.

– Він добрий візник, і тільки в нього кінь... – виправдовувався той.

– Щоб більше я його не бачив, що входить непроханий!.. Зрозумів?!

– Зрозумів, пане... – слухняно з винуватою міною відповів Корзан.

Із скривавленим обличчям Чорняк повертався додому.

АЖ КІЛЬКО Я СВІТА СХОДИВ

Банатська народна пісня

Обробка Івана ЛІБЕРА

Повільно

1. Аж кіль-ко я сві-та схо-див,
 Ниг-де-м прав-ди не зна-хо-див,
 Лиш на єд-нім за-рі-ноч-ку
 Три лис-точ-ки, три лис-точ-ки з бар-ві-ноч-ку.

2. Єден вирву – та заграю,
 Другий вирву – заспіваю,
 Третій вирву – та заплачу, –
 Шуга роду, шуга роду
 Не побачу. } двічі

3. Ані роду, ні родини,
 Плачуть очі від дитини.
 Плачуть, плачуть – мають чого,
 Не є правди, не є правди
 Ні від кого. } двічі

4. Не є правди та й не буде,
 Розібрали правду люди.
 Не так люди, як сусіди,
 Не так тепер, не так тепер,
 Як завсігди. } двічі

Ой гляну я, подивлюся

Слова Тараса ШЕВЧЕНКА

Музика Юрія ПАРАЩИНЦЯ

Pensieroso (задумливо)

Voice
 Ой гля-ну я, по-дивлю-ся, На той степ, на по-ле;
 Чи не дасть Бог ми-ло-сер-дий Хоть на ста-рість во-лі.
 Пі-шов би я в Ук-ра-ї-ну, Пі-шов би до-до-му,
 Там би ме-не при-ві-та-ли, Зра-ді-ли б ста-ро-му,
 Там би я спо-чив хоч ма-ло, Мо-ливши-ся Бо-гу,
 Там би я... Та шкода й гад-ки, Не бу-де ні-чо-го.
 Як же йо-го у не-во-лі Жи-ти без на-ді-ї?
 Нав-чїть ме-не, лю-де доб-рі, А то о-ду-рі-ю.
 Навчїть ме-не, лю-де доб-рі, А то о-ду-рі-ю.

Дітячі сторінки

Леся УКРАЇНКА

На роковини

(1911р. – у 50-ту річницю з дня смерті Тараса Шевченка)

Не він один її любив,
віддавна Україну.
поети славили в піснях,
немов "красу-дівчину".
Від неї переймали сміх,
і жарти, і таночки,
її байки, немов квітки,
сплітали у віночки.
Той в ній давнину покохав,
той мрію молоденьку.
Він перший полюбив її,
як син кохає неньку.
Хоч би була вона стара,
сумна, змарніла, бідна,
для сина вірного вона
єдина, любя, рідна;
хоч би була вона сліпа,
каліка-недоріка, –
мов рана ятриться в ньому,
любов його велика.
Україна бачила не раз,
як її закоханці
надвечір забували все,
про що співали вранці,
і, взявши дар від неї,
йшли до іншої в гостину;
вони не знали, що то є
любити до загину.
Він перший за свою любов
тяжкі дістав кайдани,
але до скону їй служив
без зради, без омани.
Усе знесла й перемогла
його любові сила.
Того великого вогню
і смерть не погасила.

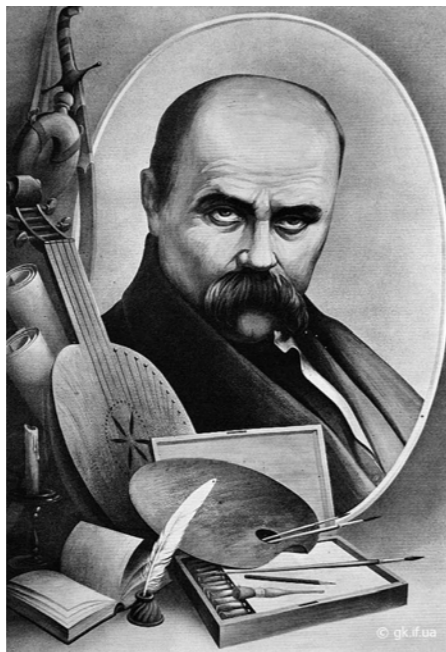
Михайло ТКАЧ

Тарасова мрія

Поставлю хату і кімнату
Т. Шевченко

Блаженна мріє, думонько-дитино,
Колисана ще з молодості літ!
Це ти йому курличеш журавлино
І зболеного кличеш в переліт.

На теплі води, на вишневі зорі,
Де над тополями Чумацький Шлях,
Несеш його, змордованого в зморі,
З Дніпра лелієш хатою в полях.

Вже й час йому спочити на порозі,
Схиливши в тиші вдумливе чоло,
Бо ж доста був затриманий в дорозі
І довго дуже дома не було.

Давно вже визрів терен з того болю,
Що упокоїв матір молоду.
Та й наче вже спокутав гріх за волю,
Муштрований в солдатському ряду.

...І він летить на отчу Україну,
За крила взявши пензель і перо.
Пора ж йому поставити хатину,
Щоб вікнами дивилась на Дніпро.

І щоб у тій маленькій благодаті,
В благословенному отім раю
Брати і сестри, на рідню багаті,
На долю не огнівались своєю.

Отак щодня рятується думками,
Рвучи ланці полону самоти,
А нишком плаче,
що наріжний камінь
Йому одному, ох, не донести.

Будує хату з мрії голубої,
На покуть слово ставить,
слово-ключ.
Візьми його, народе, стань собою
І сам себе в тім слові возвелич.

Сповий дітей вишневим первоцвітом,
Та не приспи те слово в сповитку,
Хай буде їм високим заповітом,
Насущним хлібом стане на віку.

Бо прийде час – усіх покличе Мати
І запитає кожного колись:
Чи не забув, з якої вийшов хати,
З якого слова всі ми почались?!

Іван ОГІЄНКО

Тарасове Серце

(1961р. – у 100 річницю з дня смерті Тараса Шевченка)

Гаряче й глибоке Тарасове серце,
Й широке, немов синє море, –
То тихе й лагідне, як раннє озерце,
То грізнобурливе й суворе!

Дітячі сторінки

Тарасове серце за Долею плаче,
За Щастям свого народу, –
І лине до Неба, орел той неначе,
Щоб вимолить Нені свободу!

Тарасове серце безмежне й широке,
Гаряче, як мамине лоно, –
Народу віддасть хоч останні соки
Й навіки-віків не схолоне...

І стогнуть із серця всі болі й печалі
Закутого в пута народу, –
Із нього виростають скельні скрижалі
На вічну й щасливу свободу!

Тарасове серце усіх охопило
Й веде на дорогу правдиву:
Знедоленим братам вирощує крила,
І Долю віщує щасливу!

Гаряче й глибоке Тарасове серце,
Й широке, немов синє море, –
То тихе й лагідне, як раннє озерце,
То грізнобурливе й суворе!

Леся ХРАПЛИВА

Тарас Шевченко

Іде весна, іде ясна,
Мов квітка розвилася,
І спогад нам несе вона
Про віщого Тараса.

Що більше сотні тому літ
Умер в чужій країні,
Та славний він на цілий світ,
Його всі знають нині.

Багато зла перетерпів,
Назвав лихої долі,
Малий остався без батьків
І вівці пас у полі.

Дідусь розказував не раз
Про козаків завзяття,

І слухав залюбки Тарас,
Блищали оченята.

Та пан Тараса в слуги взяв:
Картав, карав щоднини.
Тарас же нишком малював
Із панських стін картини.

Застав при малюванні раз
В саду його Сошенко.
Поміг, що вільним став Тарас,
Що вчитись став Шевченко.

Його пізнали малярі,
Хвалили вдале діло.
Але злякалися царі:
– Він вірші пише сміло!

Бо в віршах пригадав Тарас,
Як нарід жив на волі,
Як козаки в воєнний час
Перемагали в полі.

Бо в віршах тих розповідав,
Як добре вільним бути,
Яка невольникам біда,
Як гнобить ворог лютий.

Які степи, який Дніпро
І українські люди,
Як перемаже ще добро
І весело всім буде.

Злякався, що пісня голосна,
Московський цар поганий,

Тараса в чужину прогнав,
Закув його в кайдани.

Та ще й писати наказав
Московський цар лукавий.
А все ж таки Тарас писав,
Ховав вірші в халяві.

І так в пустелі, в чужині
У самоті томився,
Писав про Рідний Край пісні
І Богу все молився.

Як проминуло десять літ,
Вернувся він на волю,
Та невеселий був той світ,
Ридало серце з болю.

Замовкло серце Кобзаря
У чужині холодній,
Та слово, ясне, мов зоря,
Нам світить досьогодні.

І кожен раз в весняний час
Всі українські діти
Згадають: нас любив Тарас!
Йому дарують квіти.

Сповнить Тараса Заповіт
Ніхто з нас не забуде!
І хоч минула сотня літ,
Він завжди з нами буде!

Дитячі сторінки

Іван ФРАНКО

Абу-Касимові капці

Продовження з № 236

(Казка)

VII. ЯК АБУ-КАСИМ ПОСПЕКАВСЯ ОСТАННЬОЇ ЛЮБОВІ І ЯКИЙ СКАРБ ЗАКОПАВ УНОЧІ

Я не знаю, як там тому,
У кого в розпалі злому
Кат всю шкіру з тіла здер;
Та, здається, менше-більше,
Ані ліпше, ані гірше
Касим чув себе тепер.

Він стояв, мов остовпілий,
На лиці, мов крейда, білий,
Радше жовтий, наче віск;
В голові його мішалось,
Серце в груді знай стискалось,
В ухах чувся шум і тріск.

Далі шепнув: «Боже, боже!
Що то людська злоба може!
Бий вас божий грім усіх!
Я знесу ті всі ругання,
Чень вас ще мої зітхання
Здують, мов ковальський міх!»

Так побожно він зітхнувши,
Вид тюрбаном завинувши,
Скулився, щоб геть іти;
Та в тій хвилі руки штири
З двох боків його вчепили:
«Гей, куди ж то справивсь ти?»

Абу-Касим аж здригнувся,
Зупинився, озирнувся,—
Бачить, се поліціант.
Він держить його за поли
Та й кричить: «Агов! Поволі!
Пане, ось де є ваш фант!»

«Що за фант?» — «Ну, ваші капці
Пане, ми не голодранці,
Ми не ласі на чуже!
Ось вони, ще й на дрючині:

Нате вам їх! В тій хвилині
Забирайтесь з ними вже!»

Весь народ зареготався.
Абу-Касим не змагався,
Капці на коркоші впер.
Та й махає — та поволи!
Знов щось сіп його за поли
Та й кричить: «Що ж я тепер?»

Знов оглянувся Абу-Касим
Та й аж весь здригнувся разом,
Мов в кропиви голий сів:
Се ж та баба, що з-за неї
Він зазнав біди сієї,—
Щоб її де вовк із'їв!

Вся розпатлана і боса,
І брудна, і кривоноса,
В роті чорні зуби два,
Руки, мов граблі, худії,
Щоки, мов та грязь, сідії,
А голосить, мов сова.

Оттака-то краля мила
Абу-Касима вчепила,
Наче грішну душу кат:
З ним під руку забираєсь,
Примиляєсь, усміхаєсь,
Мов він муж її чи брат.

«Абу-Касимцю, мій друже!
Не смутись мені так дуже!
Вид свій милий розпогоди!
Вже ж тобі за всі ті страсти
Скарб великий і багатий
В мні отеє дав господь.

Ах, я так тебе кохаю!
Все віддам тобі, що маю,
Всю себе тобі віддам.
Ох, як рада я безмірно!
Лиш мене люби ти вірно,
Рай правдивий буде нам!»

Абу-Касим, теє вчувши
Та хребет в дугу зігнувши,
Силкувався утекти,
Та бабиця не пускає,
Його к собі притискає
Та й говорить: «Що ж се ти?»

Пощо так мене волочеш
Чи втекти від мене хочеш?
Чи забув, як випав суд?
Коли любиш, люби дуже,
Коли любиш, не жартуй же,
Сплату дай мені ось тут!»

Щоб від баби відчепитись,
Мусив Касим знов поритись
В своїм чересі як стій:
Триста п'ястрів добуває,

Дитячі сторінки

Важко стогне, і зітхає,
І дає, і мовить їй:

«Бий тебе суха коцюба,
Ти, красавице беззуба!
На отев та подавись!
На добро моє, натішся!
Шнур купи собі й понісся,
Лиш від мене відчепись!»

Баба гроші загорнула
Та на Касима зирнула,
Мов її він батька вбив.
«Ти без серця! Що монети!
Та чи справді ж так мене ти
Ані раз не полюбив?»

Люд регочесь, рака лазить,
Абу-Касим тільки й пазить,
Щоб від баби драла дачь.
Сплюнув люто, відвернувся,
Між юрбою протиснувся
Та й попер, куди видать.

Біг отак, не зупинявся
І назад не обертався,
Бо мороз дер по хребті,
Аж додому причвалавши,
Двері всі позамикавши,
Відіткнув у самоті.

Відітхнувши, відсапнувши
І на капці позирнувши,
Мало знов він не здурів:
Бачилось йому в тій хвили,
Що вони йому грозили:
«Впадеш через нас у рів!»

Абу-Касиму аж тісно,
В животі зробилось млісно,
В лівім вусі дзінь-дзінь-дзінь!
Рогом очі витріщає,
І на капці поглядає,
І тремтить увесь, мов тіль.

Далі каже: «Боже правий!
Певно, дух якийсь лукавий

В тії капці увійшов!
Вже ж я, певно, бідний, згину!
В нещасливу годину
З ним собі я в спір зайшов!

Що ж мені тепер робити?
Сього ворога не вбити,
Ні прогнати патином.
Злого духа не підкупиш,
Ані іншим не відступиш,
Ні не кинеш геть тайком!

Та стривайте! Маю раду!
Чей же в більший гріх не впаду,
А позбудусь, може, зла!
В тії капці з добра-дива,
Певно, пакісна, злослива,
Грішная душа ввійшла.

Відбуває тут покуту
І на мене пізьму люту,
Певно, мусить мати за те,
Що над нею збиткувався,
А її не здогадався
В місце схоронить святе!

Адже ж кажуть мудрі люде,
Що душі такої не буде
Супокою, хоч пропадь,
Поки хто її зостанки

Із молитвою до ямки
Здогадаєсь закопати.

Грішна душечко покутна!
Ох, даруй, що баламутна
Мисль моя, мов те дитя,
Досі вперто так блудила
І тебе не нарядила
До спокійного буття!

Та тепер, свій гріх пізнавши,
Стільки кар за нього взявши,
Я, мов брат, мов рідний твій,
Ще сю нічку з молитвами
В затишку тебе до ями
Схороню на супокій!»

Хто б побачив, як наш Касим
У побожність вдаривсь разом,
Як над капцями прикляк,
Як молився, в груди бився,
Охав, на землі стелився,
Рік би: «Стікся, неборак!»

Е, та добре нам судити,
Як так збоку все слідити!
А стрібуй гіркої пить,
То весь світ тобі затьмиться,
І здуріти не дивниця:
Будеш капці хоронити!

Так до ночі промолвившись
І водою окропившись,
Абу-Касим заступ взяв,
Капці зав'язав в мішище
І на близьке кладовище
Серед ночі почвалав.

Там, довкола озирнувшись,
Коло муру в лук зігнувшись,
Став глибоку яму рить,
Потім, капці в ню вложивши,
І присипавши, й прикривши,
Помоливсь і щез умить.

(Далі буде)

СМІЙТЕСЬ НА ЗДОРОВ'Я!

Михайло Гафія ТРАЙСТА

ЖІНКИ В ЖИТТІ ПОЕТА ПАВЛА ЖИТОКОСА

(Гумореска)

*«Давніми роками жита са родили,
Сусіди са навиділи, куми са любили.
Нашими годами жита са не родять,
Сусіди са ненавидять, куми са не сходять...»*

З верхнянської співанки

Нещодавно я прочитав на одному з літературних вечорів есе «Жінки в житті Тараса Шевченка», а публіка – публікою, посміхнулась, зітхнула, рукою змахнула сльозину і забула, а поети, Господи милостивий, змилуйся наді мною грішним Твоїм рабом! Як почали розповідати мені кожен про жінок зі свого життя, то я вуха напнув, очі випулив і язика висолопив, щоб не проковтнути його ненароком... такі пікантності, що не дай бог!...

В слухаєш – не наслухаєшся... В кожного, як казав небіжчик Михайло Небиляк (теж поет), «молодиць ломом», але найцікавіші пригоди розказав мені поет Павло Житокос, саме тому я і назвав мою писанину «Жінки в житті поета Павла Житокоса». Та спочатку хочу пояснити вам, що таке жінки, що таке жито і що таке поет... щоб ви знали, «що таке Рим, а що таке Крим», і не плутали одне з іншим, як це робили деякі друзі поета Михайла Михайлюка, ну, а

він, добродушна людина, пояснив їм, то ж чому не бути і мені добродушним, а тепер будьте уважні!

Жінка – це жінка, жито – це жито, а поет – це поет!

Надіюсь, зрозуміли... Ні?!

Ой, бідна моя голівонько, що ж мені робити з вами?..

Ну, тоді давайте я по-інакшому вам поясню:

Жінка це та особа, яка в неділю надіває спідницю, завиває голову хусткою і йде до церкви, щоб потім говорити: «В церкві було повно жінок і кілька людей», а ще можна сказати, що жінка це та особа, яка завжди має правду, навіть і тоді, коли не має, за нею завжди

останнє слово і т.д., і т.п.

А жито, ну, воно подібне на гречку, з нього випікають хліб і, коли нема ниви з гречкою, то жінки разом з людьми (про яких ми, щойно говорили) стрибають в жито. А поет... ну, я вже й сам забув, що таке поет, відколи той самий Михайлюк... але я тут про жінок збирався, не про літературну критику. Ну, поет це... ви ж самі знаєте, що таке поет, не буду я вам... Як не знаєте?.. Та що ви?.. Ну, хай буде по-вашому. Поет – це та людина, яка пише поезію, присвячує її жінці, закоханій в іншого мужчину, радіє, що може страждати ради неї, і знову пише поезію,

яку присвячує їй, і надіюсь, що тепер ви зрозуміли, але увага!.. Поетом може бути і жінка. Колись її називали поетесою, чи то поеткою, а тепер просто поетом, бо слово поет не має жіночого роду, як пише у зв'язку з цим (теж поет) Юрій Андрухович: «... я старий збоченець, уявляю собі всю цю бабноту з добрячими пенісами й – головне – тестикулами у відповідному місці».

І ось так, після кількадесяток збірок поезії і кільксотень несповнених кохань, поет починає хвалитись жінками свого життя. Той стільки мав жінок у своєму житті,

той стільки, а той стільки...

– Скільки жінок було у вашому житті? – запитав я вічнозакоханого поета Павла

Житокоса, навмисно «з'ївши» одну букву «т» із слова життя.

– Та, хто може знати, мабуть, тисячі, Михайле, тисячі...

– Цього не може бути! – підстрибнув я обурений, бо десь коли-не-коли, вважаюся і я поетом.

– А чому не може бути? – здивувався Павло Житокос, – Нива з моїм житом недалеко корчми, а там літом щонеділі танці, серед ниви верби – холодок, а жінки холодок люблять...

Мал. Михайла ТРАЙСТИ

СМІЙТЕСЬ НА ЗДОРОВ'Я!

ЦІКАВІ ВИПАДКИ ІЗ ЖИТТЯ ТАРАСА ШЕВЧЕНКА

Новий жупан

Шевченко, перебуваючи в 1845 – 1846 роках у Переяславі, жив, як відомо, у свого приятеля М. Козачковського. Він часто був задуманий, недбалий до себе, часом нікого не помічав довкола. Нового одягу шити не любив, ходив у старому.

Довідавшись, коли Шевченко мав отримати гроші від Київської Археографічної комісії, де служив, Козачковський за тиждень до того покликав кравця і, поки поет спав, дав йому зняти мірку із його старої одежі. Коли Шевченко одержав гроші, кравець приніс нового жупана. Шевченка це дуже здивувало.

– Як? Який жупан?

– Ви ж, панотчику, замовляли жупан на сьогодні, й мірку знімав із вас.

– Що за біс? Нічого не згадаю! І торгувався?

– Аякже.

Шевченко віддав гроші і заспокоївся.

Отак би й зостатися

Коли Шевченко плавав з Бутаковим по Аральському морі, він помітив, що в тому морі є рухливі острови, які постали з перегнаних рослин. Раз якось плів Тарас на невеличкому човні з п'ятьма матросами. Пристали вони до берега і пішли погуляти. Тарас ліг собі на траву і віддався спогляданню неба. Матроси забули про нього і попливли. Коли ж оглянулися, аж поета нема. Почалися розшуки.

– А я лежу собі, – згадував поет, – та й мовчу, бо думка була в мене така, щоб зовсім там зостатися, але ж бісові матроси знайшли мене.

Портрет

За народними переказами

Коли Тарас Григорович жив у Києві, то малював картини. Він був відомий художник. Якось до нього зайшов один великий пан і просить, щоб Шевченко змалював його. Балакаючи з ним, Тарас Григорович швиденько накидав олівцем портрет того пана. От пан став питати Тараса Григоровича:

– Скільки буде коштувати, коли змалювати з мене портрет?

Тарас Григорович запросив сто п'ятдесят карбованців. А пан йому каже:

– Що це ви так дорого хочете?

– Дорого? Тоді це буде коштувати триста карбованців.

Пан розсердився й пішов од нього. А Тарас Григорович узяв портрет, що накидав олівцем з того пана, домалював до нього осліячі вуха, поніс у магазин і сказав продавцеві:

– Постав цей портрет у вітрині, а хто купить, нехай заплатить п'ятсот карбованців.

От іде пан тією ж вулицею, дивиться – у вітрині стоїть його портрет, тільки з осліячими вухами. Він до продавця, а там покупець стоїть і питає:

– Скільки коштує осел, що на вітрині?

– П'ятсот карбованців.

Пан підійшов і каже:

– Цей портрет я заберу.

Вийняв п'ятсот карбованців і заплатив. А покупець стоїть і каже:

– Гарний осел, та не мені дістався.

Бісова муза

Під час слідства в справі Кирило – Мефодіївського товариства Шевченко завжди був бадьорий, веселий і спокійний. Перед допитом якийсь офіцер-жандарм мовив до нього:

– Господь милостивий, Тарасе Григоровичу! Ви виправдаєтесь, і отоді-то залунає ваша муза.

– Та який же чорт усіх нас сюди заніс, коли не оця бісова муза! – відповів поет.

Чому захворіла

Тарасові Шевченку стало відомо, що в знатного пана занедужала одна старенька кріпачка. Ця бабуся була землячкою поета, і він поспішив її відвідати.

– Може, Тарасе, я тому хворію, що в святу п'ятницю двічі молочка з глечика ковтнула? – запитала з деяким острахом бабця.

Шевченко усміхнувся:

– Тому ви, голубонько, і нездужаєте, що лише двічі молочка ковтнули, випили б увесь глечик – не хворіли б.

*Могила Тараса Шевченка
на Чернечій горі в Каневі*

ТУТ ПОХОВАНО
ВЕЛИКОГО
УКРАЇНСЬКОГО
ПОЕТА
РЕВОЛЮЦІОНЕРА-
ДЕМОКРАТА
Т. Г. ШЕВЧЕНКА.
1814 — 1861
9 БЕРЕЗНЯ 10 БЕРЕЗНЯ

"ІМЕНЕ В СІМ'І ВЕЛИКІЙ,
В СІМ'І ВОЛЬНІЙ, НОВІЙ,
НЕ ЗАБУДЬТЕ ПОМ'ЯНУТИ
НЕЗЛИМ ТИХИМ СЛОВОМ."

Т Шевченке